



LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Esimiesnäkökulmia sosionomin (AMK) koulutuksesta ja osaamisesta lastensuojelutyössä

Nurmi, Raila
Tirkkonen, Taru-Tuulia
Työppönen, Katri



LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Laurea-ammattikorkeakoulu

Esimiesnäkökulmia sosionomin (AMK) koulutuksesta ja osaamisesta lastensuojelytyössä

Raila Nurmi
Taru-Tuulia Tirkkonen
Katri Työppönen
Sosiaaliala
Opinnäytetyö
Tammikuu, 2017

Raila Nurmi, Taru-Tuulia Tirkkonen, Katri Työppönen

Esimiesnäkökulmia sosionomin (AMK) koulutuksesta ja osaamisesta lastensuojelutyössä

Vuosi 2017

Sivumäärä 67

Opinnäytetyön taustalla oli kiinnostus selvittää sosionomin (AMK) osaamista ja työelämän vaatimuksia. Aihe rajattiin koskemaan lastensuojelua työn tekijöiden oman kokemuksen ja kiinnostuksen pohjalta. Tavoitteena oli tuottaa Laurealle sekä muille ammattikorkeakouluille informaatiota siitä, millaista osaamista työelämä odottaa valmistuvilta sosionomeilta. Opinnäytetyön yhteistyökumppanina oli Laurea ammattikorkeakoulu. Tutkimustehtäväksi muodostui selvittää, millaisia näkemyksiä lastensuojelun esimiehillä on sosionomin koulutuksen tuomasta osaamisesta ja lastensuojelun ohjaajan tehtävän osaamisvaatimuksista.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkielmana. Tärkeimpänä teoreettisena taustana olivat sosionomin kompetenssit, kvalifikaatiot, AMK-koulutus ja lastensuojelutyö. Tutkielmassa haastateltiin kunnallisten lastensuojelupalveluyksiköiden esimiehiä käyttäen viitekehyksenä Laurean sosionomikoulutusohjelman opetussuunnitelmaa. Haastattelut toteutettiin teema-haastatteluina. Kerätty aineisto litteroitiin ja siitä muodostettiin aineistolähtöinen sisälönanalyysi. Tutkielman keskeisenä tuloksena on, että opetussuunnitelman sisältö tukee pitkälti sosionomin osaamisvaatimuksia lastensuojelutyössä. Esimiesnäkemysten mukaan sosionomin koulutukseen tulisi kuitenkin lisätä dokumentointiosaamista. Lisäksi lastensuojelun perusteet nähdään niin merkittävänä osana sosiaalialan työtä, että ne tulisi sisällyttää sosionomin perusopintoihin. Vastavalmistuneiden sosionomien sosiaalialan laintuntemus koetaan olevan puutteellista.

Opinnäytetyössä on kartoitettu sosionomin osaamista. Sitä voisi hyödyntää tulevaisuuden pohdinnassa siitä, miten sosionomin osaamista voidaan hyödyntää lastensuojelun toimintamallien muutoksessa.

Raila Nurmi, Taru-Tuulia Tirkkonen, Katri Työppönen

Supervisors' views on the Bachelor of Social Services degree and competence in child welfare work.

Year	2017	Pages	67
------	------	-------	----

The background of the thesis was an interest to explore the competence and skills of a Bachelor of Social Services graduate and the requirements set by the work field. The subject was defined to concern child welfare work based on the personal interests of the authors of the thesis. The cooperation partner for the thesis was Laurea University of applied sciences. The aim of the thesis was to produce information for Laurea and other Universities of Applied Sciences regarding the competence and skills expected from Bachelors of Social Services graduates. The objective of this study was to find out the views of supervisors working in child welfare regarding the competence and skills obtained from the Bachelor of Social Services degree and how the expectations set for a child welfare counselor were met.

The thesis has a qualitative approach focusing on the qualifications, skills and competence of the graduate, the Bachelor of Social Services and child welfare work. Interviews of municipal child welfare unit supervisors were carried out using the curriculum of the social services degree as a frame of reference. The interviews were carried out separately as a theme interview. The collected material was transcribed and it was formed into a material based content analysis. The primary results were that the contents of the curriculum were mostly in line with the requirements for a Bachelor of Social Services working in child welfare. But according to the interviewed supervisors skills aiming at more competent professional documentation should be implemented into the curriculum. The fundamentals of child welfare were also seen as a major enough part of all social work to be included into the basic studies of the degree. Furthermore, the interviewees also saw that the graduates did not master the laws guiding social services sufficiently.

The competence and skills of a Bachelor of Social Services has been charted in this thesis. It could be utilized in future discussions on how the skills of a Bachelor of Social Services graduate could be better implemented in the changing procedures of child welfare work.

Keywords: Bachelor of Social Services, child welfare, competence, skills

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Sosionomin osaaminen ja työ lastensuojelussa	8
	2.1 Sosionomin kompetenssit ja työelämän kvalifikaatiot	8
	2.2 Sosionomin koulutus	12
	2.3 Sosionomi työntekijänä lastensuojelussa	18
3	Opinnäytetyön toteutus	20
	3.1 Opinnäytetyön lähtökohdat.....	20
	3.2 Opinnäytetyössä käytettävät menetelmät.....	20
	3.3 Opinnäytetyön prosessi	21
4	Opinnäytetyö tutkielman tulokset.....	24
	4.1 Yksilöllinen osaaminen	25
	4.2 Ammatillinen osaaminen.....	29
	4.3 Toimialaosaaminen	37
5	Yhteenveto	42
	5.1 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys	42
	5.2 Tulosten yhteenveto ja kehittämis ehdotukset	45
	5.3 Pohdinta.....	49
	Lähteet	53
	Kuviot.....	57
	Taulukot	58
	Liitteet	59

1 Johdanto

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus eli sote-uudistus on nykyisen hallituskauden merkittävä rakennemuutos. Sote-uudistuksella pyritään taloudellisen tehokkuuden lisäksi muun muassa uusiin toimintamalleihin ja uudenlaiseen yhteiseen työkulttuuriin. Sote-uudistuksen myötä asiakkaan valinnanvapaus tarvitsemiensa palveluiden suhteen lisääntyy ja palveluntarjoajien kilpailutus yleistyy. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015.)

Lastensuojelussa tällä hetkellä julkisesti esillä olevat ongelmat ja pätevien sosiaalityöntekijöiden puute on herättänyt paljon keskustelua. Keskustelun suunta on ollut se, miten päteviä sosiaalityöntekijöitä saadaan alalle sen sijaan, että etsittäisiin ratkaisuja sosiaaalialalla ja lastensuojelussa jo olevasta osaamisesta. Sosiaaalialalla työtä tehdään kuitenkin moniammatillisena tiimityönä. Asiakkaan palveluprosessi muodostaa kokonaisuuden, jossa eri koulutuksen saaneet henkilöt tekevät työtä oman osaamisensa lähtökohdista. Santalan (2008) mukaan on perinteisesti saatettu ajatella, että yliopistotasoisten sosiaalityöntekijöiden koulutus on antanut paremmat valmiudet yhteiskunnallis-rakenteelliseen vaikuttamistyöhön ja palvelujärjestelmätasoiseen analysointiin kuin sosionomi (AMK) koulutus. Sosionomien vahvuutena on pidetty asiakastyön kuntouttavaa osaamista elämyksellisten ja toiminnallisten menetelmien avulla. (Santala 2008, 70 - 80.) Opinnäytetyössä käytetään sosionomi (AMK) tutkintonimikkeestä tästä eteenpäin nimikettä sosionomi.

Sosionomin osaamisen tarkastelu on sote-uudistuksen ja lastensuojelun pitkään jatkuneiden ongelmien takia tarpeellista. Sosionomin osaamisesta löytyy tutkittua tietoa, mutta siitä, mitä työelämä odottaa vastavalmistuneen sosionomin osaavan ja minkälaisia osaamisvaatimuksia lastensuojelutyö asettaa sosionomille, on vähemmän saatavilla tietoa. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää sosionomin koulutuksen tuomaa osaamista. Opinnäytetyössä kartoitetaan esimiesten näkemyksiä työelämän vaatimuksista sosionomin pätevyyttä vastaaviin tehtäviin lastensuojelutyössä. Opinnäytetyön tutkimuksellinen osuus toteutettiin keräämällä kunnallisten lastensuojelupalveluyksiköiden esimiehiltä näkemyksiä haastatteluilla, käyttäen viitekehyksenä Laurea ammattikorkeakoulun sosionomi koulutusohjelman opetussuunnitelmaa (liite 1).

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa Laurealle ja muille ammattikorkeakouluille informaatiota siitä, millaista osaamista työelämä odottaa valmistuvilta sosionomeilta. Opinnäytetyön tekijöille ja muille opiskelijoille opinnäytetyö voi toimia yhteenvetona sosionomin koulutuksen antamasta osaamisesta sen hyödyntämiseksi esimerkiksi

työllistymisessä. Työnantajille opinnäytetyö voi antaa tarvittaessa lisäselvitystä sosionomin osaamisesta.

2 Sosionomin osaaminen ja työ lastensuojelussa

Sosiaalihuoltolain 15 §:ssä sosiaalityö määritetään asiakas- ja asiantuntijatyöksi, jossa rakennetaan yksilön, perheen tai yhteisön tarpeita vastaava sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuus, joka sovitetaan yhteen muiden toimijoiden tarjoaman tuen kanssa. Sosiaalityöhön kuuluvat ohjaus ja seuranta sen toteutumisesta sekä vaikuttavuudesta. Sosiaalityöllä pyritään tukemaan muutosta, jonka tavoitteena on asiakkaan kanssa yhteistyössä lieventää elämäntilanteiden haasteita, vahvistaa toimintaedellytyksiä ja osallisuutta sekä edistää yhteisöjen sosiaalista eheyttä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016, 34.)

Sosionomin tehtävänä on perusturvaan kohdentuva, ehkäisevä yksilö- ja perhekeskeinen työ. Sosionomin työssä tuetaan kasvua, arkielämää ja sosiaalista toimintakykyä. Sosionomin perustehtävänä on asiakkaiden tukeminen sosiaalisesta näkökulmasta. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 77.) Sosionomin tutkinnon suorittaneella on laajat käytännön perustiedot ja -taidot ja perusteet toimia sosiaalialan asiantuntijatehtävissä. Sosionomiopinnot antavat edellytykset seurata ja edistää sosiaalialan kehitystä, riittävän viestintä- ja kielitaidon, valmiudet kansainväliseen toimintaan ja jatkuvaan koulutukseen. (Mäkinen ym. 2009, 18.)

Ammattikorkeakoulun tehtävänä on parantaa sosionomin ammatinharjoittamisen edellytyksiä soveltamalla tutkimustietoa käytäntöön. Lähtökohtana ovat ammatillisen toiminnan tarpeet. Sosionomin ammattiosaaminen muodostuu teoreettisesta viitekehyksestä, kyvystä soveltaa oppimaansa ja kyvystä kehittää käytäntöjä sosiaalialalla. (Tissari 2009, 47.) Tissarin (2009, 47) mukaan ”kuitenkin vasta laaja ammatillinen kokemus antaa ammattikorkeakoulun perustutkinnon suorittaneille syvällisen näkemyksen ammatin harjoittamisen haasteista”.

2.1 Sosionomin kompetenssit ja työelämän kvalifikaatiot

Osaaminen tarkoittaa tiettyä yksilön valmiutta, jota voi käyttää erilaisissa tilanteissa. Osaamisen-käsitettä käytetään vaihtelevasti sekaisin muiden käsitteiden, kuten kompetenssi, kvalifikaatio, pätevyys sekä tiedot ja taidot kanssa. Kuitenkin käsitteenä osaaminen on laajempi kuin esimerkiksi taidot. Osaamista voidaan tutkintoihin liitettyinä kuvata myös oppimistuloksina eli mitä oppija ymmärtää, tietää ja pystyy tekemään opiskelujen päätyttyä. Osaamisen käsitteessä yhdistyy sekä koulutuksen että työelämän näkökulma, koska käytettävissä oleva osaaminen riippuu koulutuksesta saadusta osaamisesta ja työelämän osaamisvaatimuksista. Osaamiseen liittyy ammatilliset tiedot ja käytännölliset taidot ja käytettävissä oleva osaaminen on kytköksissä muodollisiin tutkintoihin ja muodollisiin osaamisvaatimuksiin. (Rouhiainen-Valo, Rantanen, Hovi-Pulsa & Tietäväinen 2010, 10-11.)

Haltian ja Kivisen (1995) mukaan kvalifikaatio on yksi työn elementti. Kvalifikaatioilla tarkoitetaan, että koulutuksen kautta saavutetaan sellaiset ominaisuudet, että sopii työhön. Kvalifikaatioilla voidaan myös tarkoittaa valmiuksia toimia tietyllä tavalla yhteiskunnassa. Työntekijä voi omaksua työn kvalifikaatiovaatimukset tai pyrkiä vaikuttamaan niihin. Kvalifikaation käsite viittaa koulutustuloksiin, mutta eroaa kompetenssin käsitteestä siten, että kvalifikaatio asettaa yksilön sijaan keskiöön työn. (Haltia ja Kivinen 1995, 13-15.) Pätevyys on todistettu kyky käyttää tietoja, taitoja sekä henkilökohtaisia ja menetelmällisiä valmiuksia työ- tai opintotilanteissa sekä ammatilliseen ja henkilökohtaiseen kehitykseen (Rouhiainen-Valo ym. 2010, 10-11).

Sosionomin asiantuntemusta on kyky tarkastella yksilön tai yhteiskunnan tasolla asiakkaan tai asiakasryhmän arkielämän jatkuvuutta, sosiaalista osallisuutta, toimintakykyä tai siihen liittyviä tarpeita (Mäkinen ym. 2009, 64). Sosionomi pyrkii työssään vastaamaan ihmisten tarpeisiin arjen ja sosiaalisen toimintakyvyn rakentamisessa. Sosionomin työhön kuuluu ihmisten vuorovaikutuksen, sosiaalisen liittymisen, yhteisöllisyyden ja kanssaihmisyyden tukeminen ja voimavarojen sekä osallisuuden vahvistaminen elämän eri vaiheissa. Sosionomin ammattitaitoa on tarkastella asioita yksityisestä ja yhteiskunnallisesta näkökulmasta ja sen pohjalta kyetä tarjoamaan asiakkaan elämäntilanteeseen sopivaa vahvistavaa toimintaa ja ohjausta. (Borgman, DalMaso, Hakonen, Honkakoski & Lyhty 2001, 7-9.) Sosionomien ydinosaaminen on hyödyntää eettisesti tiedollisia ja taidollisia sisältöjä eri toimintaympäristöissä tehtävässä asiakastyössä arkielämän tilanteiden ja ongelmien ratkaisemiseksi (Kananoja 2007, 22).

Osaaminen perustuu taidoille, tiedolle ja asenteille. Koulutuksella lisätään tietoa, kokemus kerryttää taidollista osaamista ja taidolla sovelletaan tietoa. Työntekijän omalla persoonalla, asenteilla, arvoilla ja sillä millainen ihminen hän on, on osaamiseen suuri vaikutus. (Räty & Tolvanen 2008, 147). Sosionomin oma luovuus on tärkeässä roolissa osaamisessa ja ammatillisessa kasvussa. Luovuus antaa rohkeutta etsiä erilaisia työmenetelmiä, jotka tukevat vuorovaikutusta, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. (Nietosvuori 2008, 140-141.)

Kivimäen (2010, 10) mielestä yliopistoista ja ammattikorkeakouluista valmistuu vasta asiantuntijavalmiudet omaavia työntekijöitä, joista vain osa kehittää itsensä varsinaisiksi asiantuntijoiksi. Joillakin osa-alueilla erot yksittäisen sosionomin ja sosiaalityöntekijän osaamisessa tulevat esiin enemmän ammattiryhmien sisällä kuin niiden välillä. Työntekijän ikä, kokemus, erityisosaaminen, elämäntilanne, motivaatio ja sosiaalinen lahjakkuus vaikuttavat osaamisen laatuun. (Kivimäki 2010, 10.)

Ammattikorkeakoulut ovat sitoutuneet tuottamaan osaamiskompetenssit, joita ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutusohjelmat ovat määritelleet Arene ry:n asettamassa ja opetusministeriön rahoittamassa ECTS-työryhmän projektissa. Projektissa määritetyt osaamis-

kompetenssit, ovat tehty Bolognan prosessiin perustuen ja kansainvälisen vertailtavuuden selvittämiseksi. (Kananoja 2007, 23; Sarvimäki & Siltaniemi 2007, 71.)

Sosiaalialan koulutusohjelmassa sosionomitutkinnon tuottamat kompetenssit on jaettu kuuheen osa-alueeseen. Nämä ovat sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen sekä työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysoosaaminen. (Sosionomi AMK kompetenssit - Socionom (YH) kompetenser 2016.) Kompetenssit on kuvattu tarkemmin alla olevassa taulukossa (taulukko 1).

Sosiaalialan eettinen osaaminen	Asiakastyön osaaminen	Sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen	Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen	Tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen	Työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysoosaaminen
<p>Osaa toimia ihmis- ja perusoikeusäädösten, sosiaalialan arvojen ja ammattieettisten periaatteiden mukaisesti.</p> <p>Ymmärtää oman ihmiskäsityksensä ja arvomaailmansa merkityksen asiakastyössä.</p> <p>Osaa toimia arvostus- ja sisäisissä tilanteissa eettisesti perustellusti.</p> <p>Osaa edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.</p> <p>Osaa asettua yhteiskunnalliselta asemaltaan haavoittuvassa asemassa olevien yksilöiden ja ryhmien puolelle.</p>	<p>Osaa luoda ammatillisen vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteen sekä arvioida asiakkaan palvelutarpeita.</p> <p>Osaa tukea yksilöiden kasvua ja kehitystä sekä perheiden arkea ja perheenjäsenten keskinäisiä suhteita.</p> <p>Osaa osallistua suunnitella, toteuttaa ja arvioida asiakkaan palveluprosessin.</p> <p>Tunnistaa hyvinvoinnin suojaavia- ja riskitekijöitä sekä osaa soveltaa ennalta ehkäisevän työn ja varhaisen tukemisen näkökulmia.</p> <p>Osaa tavoitteellisesti, voimavaroistaan ja osallisuutta tukien ohjata asiakkaita, asiakasryhmiä ja yhteisöjä.</p> <p>Osaa soveltaa ja arvioida asiakastyön teoreettisia työorientaatioita ja menetelmiä.</p> <p>Osaa toimia kulttuurisensitiivisesti ja moninaisuutta tukien asiakastyössä sekä edistää kulttuurien välistä vuoropuhelua.</p> <p>Osaa tehdä ohjaustyötä erilaisissa sähköisissä toimintaympäristöissä ja ohjata asiakkaita ePalvelujen käytössä.</p> <p>Osaa arvioida asiakastyötä ja dokumentoida sitä asiakaslähtöisesti.</p>	<p>Osaa jäsentää hyvinvointiin ja kestävään kehitykseen liittyviä paikallisia ja globaaleja haasteita sekä niiden vaikutuksia sosiaali- ja terveydenhuoltoon.</p> <p>Tuntee alan juridisen säädöspohjan ja osaa soveltaa keskeistä lainsäädäntöä.</p> <p>Hallitsee sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kasvatus- ja koulutuspalvelujen järjestämisen ja tuottamisen tavat sekä niiden ohjauksen ja valvonnan.</p> <p>Tuntee sosiaaliturvan ja hyvinvointipalvelujärjestelmät julkisella, yksityisellä ja kolmannella sektorilla sekä hallitsee sosiaaliturvaohjauksen.</p> <p>Osaa soveltaa yhteisen palveluita tarvelähtöisesti ja toimia muutoksen eteenpäin viejänä.</p> <p>Osaa toimia aktiivisena sosiaalialan asiantuntijana ja perustella asiakkaan etua sekä moniammatillisessa että monialaisessa yhteistyössä.</p>	<p>Kykenee ammatilliseen kriittiseen reflektioon.</p> <p>Osaa analysoida epätasa-arvoa, huono-osaisuutta sekä hyvinvointia tuottavia kansallisia ja globaaleja rakenteita ja prosesseja sekä ehkäistä syrjäytymistä.</p> <p>Kykenee puolustamaan haavoittuvassa asemassa olevien ja vaiennettujen ihmisten etuja sekä tuomaan poliittiseen päätöksentekoon ja vastuullisille toimijoille tietoa kohtuuttomista elämäntilanteista.</p> <p>Tuntee julkishallinnollisen päätöksentekojärjestelmän ja osaa toimia sen toimintaperiaatteiden mukaan.</p> <p>Osaa edistää kansalaisten osallisuutta ja osallistumisen mahdollisuuksia sekä kykenee vaikuttamistyöhön eri toimijoiden kanssa.</p>	<p>Kykenee innovatiiviseen ongelmaratkaisuun ja verkostotyöhön.</p> <p>Sosiaalialan kehittämisessä osaa kehittää kumppanuuslähtöisesti asiakastyön menetelmiä, työkäytäntöjä sekä palveluprosesseja.</p> <p>Osaa suunnitella, toteuttaa ja arvioida kehittämissuunnitelmia.</p> <p>Osaa soveltaa tutkimus- ja kehittämismenetelmiä toimintakäytäntöjen kehittämiseksi.</p> <p>Osaa tuottaa ja arvioida tietoa hyvinvoinnin edistämiseksi.</p> <p>Osaa toimia tutkimus- ja kehittämistyön eettisten periaatteiden ja ohjeiden mukaisesti.</p>	<p>Osaa toimia yhteistyökykyisesti monialaisessa tiimissä ja työyhteisöissä sekä kansainvälisissä ympäristöissä.</p> <p>Osaa toimia työyhteisön lähihoitajana.</p> <p>Tuntee keskeisen työeläinsäädännön ja edistää työturvallisuutta.</p> <p>Osaa johtaa itseään sekä edistää omaa ja työyhteisön työhyvinvointia.</p> <p>Osaa arvioida työn laatua, tuloksia ja vaikutuksia.</p> <p>Tuntee talouden ja strategisen johtamisen merkityksen omassa työssään.</p> <p>Tuntee sosiaalialan yrittäjätoiminnan perusedellytykset.</p>

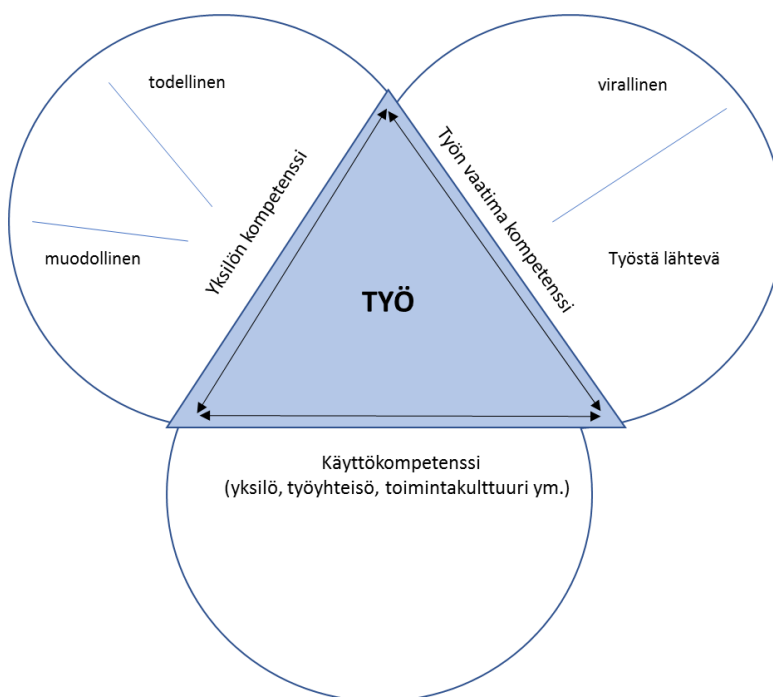
Taulukko 1: Sosionomi AMK kompetenssit

Sosiaalialalla yleisesti vaadittavia osaamisvaatimuksia ovat vuorovaikutustaidot ja kyky käyttää omaa persoonaa (Mäkinen ym. 2009, 22). Edellä mainituista sosiaalialan koulutusohjelman tuottamista kompetensseista Mäkinen ym. (2009, 18-19) arvioivat yhdeksi tärkeimmäksi asiakastyön osaamisen, joka voi käsittää yksittäisen asiakkaan kohtaamisen lisäksi myös yhteisöllisyyden ja osallisuuden luomista ja vahvistamista. Vuorovaikutustaitoja voidaan pitää sosionomin ydinosaamisena ja keskeisenä asiakastyössä (Mäkinen ym. 2009, 138). Sosiaalialalla työn-

tekijän odotetaan olevan muutosvalmis, joustava, reflektiivinen, organisointikykyinen ja hänellä tulee olla hyvät viestintä- ja yhteistyötaidot (Mäkinen ym. 2009, 21).

Reflektiivisyys tarkoittaa kykyä tarkastella omaa toimintaa ja ajattelua ja sen voi ymmärtää myös luovaksi ajattelu ja ideointikyvyksi, jota innovaatiot edellyttävät. Projektiluonteinen työ erilaisissa kehittämishankkeissa on sosiaalialalla tyypillistä. Lisäksi Mäkinen ym. (2009, 22) listaavat sosiaalialan työtehtävien yleisiin vaatimuksiin kuuluvia niin sanottuja ”pehmeitä kva-
lifikaatioita”, joita ovat muun muassa esteettisyys, innostumisen ja innostamisen taito, intuition käyttö, toisten huomioiminen, ilmapiirin ja tunnelman luomisen taito, heittäytyvä ja irrotteleva työote, ulospäin suuntautuneisuus sekä muiden aktivoinnin taito. Sosionomin koulutuksessa saama ammatillinen pätevyys ja teoreettinen osaaminen ovat edellytyksiä sosionomin kehittymiseksi asiantuntijaksi, mutta teoreettisen tietojen lisäksi henkilökohtaiset ominaisuudet ovat merkittäviä, koska sosiaalialalla työtä tehdään omalla persoonalla (Mäkinen ym. 2009, 19).

Teoksessa Ammattina sosionomi Mäkinen ym. (2009, 20) mukailevat P.E. Ellströmin kompetenssijaottelua (kuvio 1), jonka mukaan työelämässä vaadittava kompetenssi voidaan jakaa yksilön kompetenssiin, työn vaatimaan kompetenssiin ja käyttökompetenssiin. Yksilön kompetenssi koostuu muodollisesta kompetenssista, esimerkiksi koulutusvuosista, ja todellinen kompetenssi koostuu esimerkiksi yksilön ominaisuuksista, historiasta, asenteista, arvoista ja sitoutuneisuudesta.



Kuvio 1: Sosionomin osaamisen ja ammattitaidon rakentuminen (Mäkinen ym. 2009, 21)

Työn vaatima kompetenssi rakentuu työyhteisöissä virallisesta ja työstä lähtevistä todellisista vaatimuksista. Se on tulosta laajemman tason taloudellisten, teknologisten ja poliittisista tekijöiden ja mikrotason suhteista työpaikalla. Työn vaatimaan kompetenssiin vaikuttavat erilaiset ammatilliset päämäärät, alan suhde muihin aloihin sekä alan sisäiset työmarkkinat. (Mäkinen ym. 2009, 20.)

Käyttökompetyenssi muodostuu siitä, mitä yksilö tuo työhönsä ja mikä on työn luonne, tavoite ja tarkoitus. Käyttökompetyenssi on muuttuva tekijä yksilön potentiaalin ja työn vaatimusten välillä, jonka vaikutuksesta yksilön kompetenssin käyttö voi lisääntyä tai rajoittua. Yksilön käyttökompetyenssiin vaikuttaa itsetunto, viralliset ja epäviralliset työyhteisöt, työntekijän itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, osallisuus ja luonteva palautteenanto. Työelämässä todellinen osaaminen koostuu yksilön ominaisuuksista ja inhimillisestä pääomasta, jota ovat muodollinen ja tiedollinen osaaminen ja virallisista työssä vaadittavista osaamisalueista. (Mäkinen ym. 2009, 20-21.)

Työelämässä vaadittavaan osaamiseen vaikuttaa yhteiskunnan ja työelämän muutokset. Monialaista osaamista ja oman ammattialan yhteiskunnallisten kytkentöjen ymmärtämistä vaaditaan alasta ja ammatista riippumatta. Yleisiä työelämässä vaadittavia taitoja ovat niin sanottu äänettömät taidot, joita ovat organisointikyky, ihmissuhdetaidot, työrutiinien hallinta, opetus-, neuvonta- ja tiimityötaitoja. Yleisesti työntekijältä vaaditaan muutosvalmiutta, joustavuutta, reflektiivisyyttä, ammattialan ja oman työn kehittämisvalmiuksia, vuorovaikutustaitoja, viestintä- ja yhteistyötaitoja, persoonallista kasvua ja elämänhallintaa. (Ruohotie 2000, 40-42.) Näiden lisäksi Borgman (2006, 164) mainitsee sosionomilta edellytettävän tiedonhankinnan taitoja, laaja-alaista osaamista, asiakastyötaitoja, taitoja ja menetelmiä toimia yksilöiden ryhmien ja yhteisöjen kanssa, työyhteisöissä, ohjaamis-, opettamis- ja johtamistaitoja, kehittämis- ja tutkimustaitoja, ongelmien tunnistamis- ja jäsentämistaitoja, yksilön ja yhteiskunnan sosiaalisten oikeuksien, tuki- ja palvelujärjestelmien, yksityisen ja kolmannen sektorin mahdollisuuksien tuntemista.

2.2 Sosionomin koulutus

Ammattikorkeakoulun lakisääteiset tehtävät ovat tutkimus- ja kehittämistehtävä, aluekehitystehtävä ja pedagoginen tehtävä (Laurea opetussuunnitelmat 2005-2016). Sosionomi koulutus on alkanut vuonna 1992. Sosionomi-tutkintonimike on ollut käytössä vuodesta 1999 alkaen. (Kananoja 2007, 22.) Sosionomi koulutusta tarjotaan 23 eri ammattikorkeakoulussa ympäri Suomen (Ammattinetti 2017). Koulutusta järjestetään nuoriso- ja aikuiskoulutuksina myös ruotsiksi ja englanniksi (Degree Programme in Social Services). Koulutusta vastaava

ammattinimike on sosiaaliohjaaja. Muita tutkintonimikkeitä ovat geronomi (AMK) ja kuntoutuksenohjaaja (AMK). Diakonia-ammattikorkeakoulun diakonisesta koulutusohjelmasta valmistuvat sosionomi (AMK), sosionomi (AMK) -diakonin tai sosionomi (AMK) -kirkon nuorisotyön ohjaajan tutkintoon. Lisäksi rikosseuraamusalan ammattikorkeakoulutus johtaa sosionomin (AMK) tutkintoon. (Kananoja 2007, 22.)

Vuodesta 2005 alkaen sosionomin tutkinto on 210 opintopistettä ja kestää 3,5 vuotta. Koulutus rakentuu perus- ja ammattiopinnoista, joihin sisältyy 45 opintopisteen laajuinen käytännön työharjoittelu. Kansainvälisen ECTS-mitoituksen mukaisesti yksi opintopiste vastaa 26,7 tuntia keskiverto-opiskelijan työtä. European Credit Transfer and Accumulation System eli eurooppalainen opintosuoritusten ja arvosanojen siirto- ja kertymisjärjestelmä, jonka lähtökohtana on opiskelijan tarvittava työmäärä, koulutusohjelman tavoitteiden saavuttamiseksi. (Laurean toiminta-ajatus 2016.) Valmistumisen jälkeen ammattitaitoa voi syventää muun muassa suorittamalla ammatilliset erikoistumisopinnot, muita aikuiskoulutuksena tarjottavia opintoja tai suorittaa vähintään kolmen vuoden työkokemuksen jälkeen 90 opintopisteen (1,5 vuotta) ylemmän AMK-tutkinnon (Opetushallitus 2016).

Sosionomin koulutuksen tavoite on kouluttaa sosiaalialan ammatillisia asiantuntijoita. Asiantuntemus muodostuu kasvatuksen, kuntoutuksen, ennaltaehkäisyn ja toimintakyvyn ylläpitämiseen liittyvistä kysymyksien tarkastelusta ihmisten välisissä suhteissa ja erilaisista sosiaalisissa tilanteissa yhteiskunnallisen näkökulman huomioon ottaen. (Mäkinen ym. 2009, 64.)

Ammattikorkeakoulussa oppiminen suuntautuu taitamiseen. Tieteellisen tiedon merkitys on välineellinen. Oppimisessa pyritään valitsemaan ja käsittelemään eettisesti merkityksellistä tietoa, jota voidaan hyödyntää ja soveltaa tutkinnon osaamista vastaavissa kehittämishankkeissa. Learning by Developing (LbD) on vahvasti luottamukseen perustuva Laurea ammattikorkeakoulun kehittämispohjainen oppimisen malli, jossa työelämälähtöiset kehittämishankkeet oppimisympäristöinä antavat opiskelijalle mahdollisuuden aitoon osaamiseen, rakentaa kumppanuusverkoston, hyödyntää omia merkityksellisiä kokemuksia sekä luovuuden hyödyntämiseen ja tutkivan työotteen kehittymiseen. Työelämälähtöisessä kehittämishankkeessa opiskelija ja hankeyhteisö kohtaavat aidosti ja kehittävät osaamista, uusia ratkaisuja, toimintamalleja tai tuotteita luovasti yhteistyössä. Hankkeiden kautta tuotetaan uutta tietoa työelämän kehittämiseksi ja uudistamiseksi. Laurean tavoite on ”kouluttaa osaajia, jotka ovat oman työnsä ja työelämän tutkivia kehittäjiä”. (Laurea, opetussuunnitelmat 2005-2016; Laurean toiminta-ajatus, 2005-2016.)

Laurean opetussuunnitelma kokoaa sosiaalialan keskeisen ydinosaamisen ammatillisen kasvun ja työelämäosaamisen rakentamiseksi laajempien osa-alueiden teemoihin sekä eri aihealueita käsitteleviin opintojaksoihin. Sosionomin tutkinto Laureassa muodostuu ydinosaamisen eli pakollisten osaamisvaatimusten ja täydentävän eli syventävän osaamisen kokonaisuuksista. (Laurea-AMK opetussuunnitelmat 2005-2016.) Opintoja voi suorittaa myös projekteina, opintojaksoina ja osaamisen näyttämisenä muulla aikaisemman osaamisen hyväksyttämisenä eli AHOT:tina (Laurea, toiminta-ajatus 2005-2016).

Opetussuunnitelma kuvaa jokaisessa tutkinnossa tavoiteltavan osaamisen. Laurean kehittämispäällikkö Tuija Partion mukaan Laurean opetussuunnitelmat ovat osaamisperustaisia ja ne muodostuvat moduuleista ja niiden sisältämistä opintojaksoista. Tavoitteena on tuottaa osaamista, jota tulevaisuuden työelämä tarvitsee. Tämän saavuttaakseen sosionomikoulutuksen tutkintovastaavat ja kehittämispäälliköt keräävät palautetta työelämän edustajilta esimerkiksi harjoittelujen, erilaisten projektien sekä hankkeiden kautta. Opetussuunnitelmien kehittämistyössä huomioidaan myös tutkimukset ja selvitykset muun muassa erilaisista yhteiskunnallisista muutoksista. Opetussuunnitelman perustavana pohjana on antaa riittävän laaja osaamispohja opiskelijalle alan tehtäviin kansallisesti sekä kansainvälisesti sekä kehittää yleistä työelämäosaamista. (Partio 2016.)

Lukuvuoden 2015-2016 Laurean sosionomi opetussuunnitelmassa ydinosaamisen moduulit määrittävät tutkinnon pakollisen osaamisen vaatimukset työelämän tulevaisuuden tarpeita ajatellen ja Laurean painotusten pohjalta. Ydinosaamisen opinnot on jaettu viiteen moduuliin, jotka ovat Sosiaalialan asiakastyö, Palvelujärjestelmät, osallisuus ja yhteiskunnallinen muutostyö, Sosiaalityön lähestymistavat ja menetelmät, Osallistava kehittäminen sekä Kehittämisosaaja ja työelämän uudistaja. (Soleops 2016a.)

Sosiaalialan asiakastyö -moduulin opinnot keskittyvät eri-ikäisten ja eri kulttuuritaustaisten asiakkaiden tarpeiden tunnistamiseen sekä vuorovaikutusosaamiseen asiakkaan kumppanina heidän erilaisissa elämäntilanteissa. Moduulin jälkeen opiskelija osaa luoda ammatillisen ja dialogisen vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteen sekä ohjata ja tukea asiakkaita ja asiakasryhmiä ja ymmärtää syrjäytymistä ehkäisevän toiminnan lähtökohtia. Kurssit antavat opiskelijalle valmiudet reflektointiin sekä oman toiminnan ja vuorovaikutusvalmiuksien arviointiin suhteessa asiakastyöhön. Opiskelija osaa viestiä ja kommunikoida ammatillisesti suullisesti ja kirjallisesti myös englanniksi sekä osaa kehittää kielitaitoaan. (Soleops 2016b.)

Palvelujärjestelmät, osallisuus ja yhteiskunnallinen muutostyö -moduulin opinnot kehittävät opiskelijan valmiuksia tarkastella ja analysoida sosiaalialan työhön ja palvelutarpeeseen

vaikuttavia yhteiskunnallisia ja rakenteellisia tekijöitä. Opiskelijan valmiudet soveltaa yhteiskunnallisen vaikuttamisen menetelmiä kehittyvät ja opiskelija oppii jäsentämään hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta tukevia palvelujärjestelmiä, sekä tuntee niihin liittyvää lainsäädäntöä. Moduulissa tunnistetaan globaaleja ja yhteiskunnallisia muutostarpeita ja niiden kehityskulkuja. Opiskelija pystyy analysoimaan syrjäytymisen ja huono-osaisuuden syntymistä yhteiskunnassa sekä kykenee vaikuttamistyöhön yhdessä asiakkaiden ja muiden toimijoiden kanssa. Opiskelija kommunikoi suullisesti ja kirjallisesti sekä osaa viestiä ammatillisesti ruotsiksi sekä pystyy kehittämään kielitaitoaan. (Soleops 2016c.)

Sosiaalityön lähestymistavat ja menetelmät -moduuli kehittää opiskelijan valmiuksia käyttää sosiaalialan työn teoreettisia ja menetelmällisiä lähestymistapoja erilaisissa asiakasprosesseissa. Moduulin suoritettuaan opiskelija osaa arvioida asiakkaiden palvelutarpeita, tukea tavoitteellisesti asiakkaiden osallisuutta ja voimavarojen käyttöönottoa ja vahvistumista. Opiskelija pystyy soveltamaan ja arvioimaan erilaisia teoreettisia työorientaatioita, metodisia perinteitä ja työmenetelmiä asiakastyössä. Moduulin opinnot antavat opiskelijalle valmiudet toimia sosiaalisen asiantuntijana moniammatillisissa verkostoissa ja työryhmissä sekä edistää asiakkaan turvaverkoston toimimista. (Soleops 2016d.)

Osallistava kehittäminen -moduulissa opiskelija kehittää monialaisen osaamisen valmiuksiaan. Moduulin opintojen myötä opiskelija pystyy toimimaan asiantuntijana moniammatillisissa työryhmissä ja verkostoissa hyödyntäen luovuutta ja innostavuutta toimintaympäristössään. Eettinen ajattelu ja osaaminen näkyvät opiskelijan työkäytänteiden suunnittelussa, toteutuksissa ja arvioinnissa. (Soleops 2016e.)

Kehittämisosaaaja ja työelämän uudistaja -moduuli kehittää yksilöllisiä ja ryhmän oppimistaitoja, tutkimus- ja kehittämistoiminnan osaamista sekä tukee työidentiteettiä ja urakehitystä. Opintojen alussa opiskelija perehtyy kehittämispohjaiseen oppimiseen ja muihin korkeakoulussa tarvittaviin työvälineisiin taitaakseen jatkossa vastuullisesti itsenäisen ja ryhmätyöskentelyn sekä kyetäkseen arvioimaan ja kehittämään itseään oppijana. Opiskelija oppii tunnistamaan työelämän kehittämisen kohteita ja osaa suunnitella, toteuttaa ja arvioida hankkeen tai projektin yhteistyössä erilaisten työelämän verkostojen kanssa. Opiskelija oppii käyttämään tarkoituksenmukaisia tutkimusmenetelmiä sekä kehittämistoiminnan ja projektityön menetelmiä etsien luovia ja innovatiivisia ratkaisuja työelämän kehittämishaasteisiin. Tutkimuksellista kirjoitustapaa hyödynnetään kehittämistyön tulosten raportoinnissa. Moduulin opintojen myötä opiskelija osaa suunnitella opintojaan ja

kehittymistään sekä luoda uraa työelämän kehittymisnäkymät huomioon ottaen. (Soleops 2016f.)

Laurean sosiaalialan koulutusohjelman opetussuunnitelman laativat sosionomikoulutuksen tutkintovastaavat ja kehittämispäälliköt. Laureassa jokaiselle tutkinnolle on määritelty tutkintovastaava sekä tutkinnosta vastaava kehittämispäällikkö, jotka yhdessä moduulivastaavien ja opettajien kanssa rakentavat uuden opetussuunnitelman. Laurean kehittämispäällikkö Tuija Partion mukaan työelämän edustajia kuullaan myös opetussuunnitelmaa laatiessa. Valmiin opetussuunnitelman hyväksyy Laurean johtoryhmä opetuksen ja aluekehityksen vararehtorin esityksestä. (Partio 2016.)

Yleiset työelämävalmiudet on määritelty Eurooppa-tasoisesti, jolloin puhutaan EQF-tasosta eli eurooppalaisesta tutkintojen viitekehyksestä. EQF-taso muodostuu kahdeksasta tasosta, jotka kattavat kaiken perustasosta edistyneisiin tasoihin. Tasojen määrittely perustuu haluttujen oppimistulosten kuvailuun ja niiden saavuttamiseen vaadittavien opintojen sisältöihin. EQF-tasojen tarjoaman viitekehyksen tavoitteena on kuvailla ammattikorkeakoulututkintojen sisältöjä yhteisellä kielellä, joka helpottaa tutkintojen ja erilaisten koulutusjärjestelmien vertailua. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012.) EQF-taso hyväksyttiin Euroopan parlamentissa 2007, Suomessa hallituksen esitys laiksi tutkintojen ja muun osaamisen viitekehyksestä (38/2012) annettiin eduskunnalle toukokuussa 2012, mutta päätös on sittemmin rauennut (Eduskunta 2012). Vuonna 2016 Hallitus esitti eduskunnalle lain tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksestä, jonka valtioneuvosto hyväksyi, ja jonka on tarkoitus tulla voimaan alkuvuonna 2017 (Valtioneuvosto 2016).

Niin sanottuihin pakollisiin kursseihin valikoituva sisältö valitaan sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssien, sosiaalialan kelpoisuusvaatimusten ja tulevaisuuden osaamisvaatimusten mukaisesti. Laurean kehittämispäällikön Tuija Partion mukaan sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinnon täydentävien kurssien sisältöä suunnitellaan ottamalla huomioon työelämässä tarvittava osaaminen nykyhetkellä ja tulevaisuudessa. Lisäksi sosionomikoulutuksessa on mahdollistettava lastentarhanopettajan kelpoisuuteen johtavat opinnot, jotka ovat laajuudeltaan 60 opintopistettä. (Partio 2016.)

Partion mukaan Laurean sosiaalialan opetussuunnitelmaa arvioidaan jatkuvasti ja siitä pyydetään palautetta opiskelijoilta sekä työelämän edustajilta ja sitä voidaan muuttaa tarvittaessa vuosittain. Kerätty tieto lähetetään myös Opetus- ja kulttuuriministeriöön tiedoksi ja arvioitavaksi. Opetussuunnitelman sisällön toimivuutta tutkitaan muun muassa arvioimalla kumppaniammattikorkeakoulujen kanssa opetussuunnitelmia ristiin.

Edellä mainittuja kumppaniammattikorkeakouluja ovat FUAS eli Hämeen-, Lahden- ja Laurea-ammattikorkeakoulujen muodostama strateginen liittouma, sekä uusina kumppaneina Haaga-Helian ja Metropolian ammattikorkeakoulut. (Partio 2016.)

Laurea ammattikorkeakoulussa on tehty suuri uudistamistyö, jossa kaikkien Laurean kampusten opetussuunnitelmat yhdistettiin yhdeksi tutkintokohtaiseksi opetussuunnitelmaksi. Nämä uudet opetussuunnitelmat astuvat voimaan 1.1.2017. Muutoksen myötä Otaniemen, Hyvinkään ja Tikkurilan sosionomikoulutuksen opetussuunnitelmat yhdistettiin samanlaisiksi. Ammattikorkeakoululaki ja -asetus määrittelevät vain koulutukset ja niiden laajuudet, sisällössä olevat harjoittelujaksot ja opinnäytetyön laajuuden, jolloin opetussuunnitelman sisällön muuttaminen ja suunnittelu ovat vapaasti muunneltavissa tarpeen mukaisesti. (Partio 2016.)

Laurean opetussuunnitelmaan liitettävät lastensuojeluun erikoistuneet kurssit ovat opiskelijoille vapaasti valittavia. Opetussuunnitelmaa ja sen valinnaista sisältöä suunnitellessa lastensuojeluaiheisille kursseille on määriteltä enimmäisopintopistemäärä. Opetussuunnitelman vapaasti valittavien lastensuojelukurssien sisältöön vaikuttaa eniten se, miten kyseiset kurssit muodostavat yhdessä kokonaisuuden. Vuonna 2015-2016 Laurean opetussuunnitelmassa oli kolme vapaasti valittavaa lastensuojeluun erikoistuvaa kurssia. Kokonaisuutena kurssit pitivät sisällään lastensuojelulain, lastensuojelun avohuollon prosessin, perhetyön perusteet ja sijaishuollon perusteet. Vapaasti valittavien kurssien sisällöt suunnittelevat pääsääntöisesti kursseja opettavat lehtorit. Työelämän edustajilta myös toivotaan ehdotuksia sisällön suhteen. (Saarnio 2016.)

Laurean opetussuunnitelmaa on muutettu kampuskohtaisesta koko Laurean yhteiseksi, jolloin myös kaikki valinnaiset kurssit ovat samoja kaikilla kampuksilla. Tässä muutoksessa yhtenä syynä on antaa opiskelijalle mahdollisuus luoda oma opintopolkunsa ja tarjota opiskelijoille mahdollisuus käyttää hyväkseen myös muiden kampusten opetusta opiskelujensa aikataulutusta suunnitellessa. (Saarnio 2016.)

Kurssien tavoitteita voidaan muuttaa vain opetussuunnitelman sisällön muuttamisen aikana, mutta kurssien sisältöä voidaan muuttaa uusien suositusten, lakien ynnä muiden myötä vuosittain. Vapaasti valittavien syventävien kurssien onnistuneisuutta ei varsinaisesti tutkita millään kyselyllä tai barometrillä. Palaute ja toiveet saadaan enimmäkseen suoraan kentältä työelämäkumppaneilta. (Saarnio 2016.)

Aikaisemmin Laurean sosionomiopinnoissa tarjotut syventävät kurssit ovat ilmoitettu vuosittain, jolloin opiskelijalla ei ole ollut mahdollisuutta suunnitella opintojaan vuotta eteenpäin. Vuonna 2017 voimaan tuleva Laurean kampusten yhtenäinen opetussuunnitelma

muuttaa vapaasti valittavat syventävät kurssit osaksi täydentävien opintojen kokonaisuutta, joiden määrä on 60 opintopistettä. Opetussuunnitelma pitää sisällään heti kaikki opiskelijoille tarjottavat täydentävät kurssit, jolloin opiskelija pystyy aikatauluttamaan opintojaan jo heti usealle vuodelle. Täydentävien kurssien sisällöt voivat muuttua yhteiskunnallisten ilmiöiden myötä, mutta ne pitävät perusaiheensa samana. (Saarnio 2016.)

Perustuen asetukseen ammattikorkeakouluista (423/2005) § 7 valmistunut sosionomi kykenee työskentelemään itsenäisesti sosiaalialan asiantuntijatehtävissä ja yrittäjänä. Sosionomi voi osallistua lisäksi oman työnsä, työyhteisön ja ammattialansa kehittämiseen. (Kananoja 2007, 22.) Tutkinon suorittaneella sosionomilla on valmiudet toimia itsenäisesti sosiaalisen tuen, neuvonnan ja ohjauksen sekä kasvatuksen tehtävissä sosiaalipalveluissa ja varhaiskasvatuksessa. (Mäkinen ym. 2009, 76.)

Sosionomin tutkinon monipuolisuutta kuvaa se, että lastensuojelun, varhaiskasvatuksen ja nuorisotyön lisäksi sosionomeja työllistyy myös vanhustyöhön, mielenterveys-, päihde- ja kriisityöhön, monikulttuuriseen työhön sekä vammaistyöhön ja kuntoutukseen. Suurin osa sosionomitutkinon suorittaneista työskentelee kuntien palveluksessa lasten ja nuorten ohjauksen ja kasvatuksen tehtävissä, kuten lastensuojelun vastaavina ohjaajina tai päiväkotien lastentarhanopettajina. (Lehtonen 2016.)

2.3 Sosionomi työntekijänä lastensuojelussa

Lastensuojelun puitteissa toteutettua toimintaa ohjaa lainsäädäntö, jonka on määrä toteuttaa Lapsen oikeuksien sopimusta. Lastensuojelun tehtävänä on tukea sekä yhteiskuntaa pyrkimällä ehkäisemään ongelmia, että huolehtia yksilöiden hyvinvoinnista ja turvasta. (Bardy ym. 2009, 71.) Perusidealtaan lastensuojelun ydin on hyvin yksinkertainen: suurimpina tavoitteina on lapsen hyvinvoinnin, kasvun ja kehityksen takaaminen. Tätä tehdään keskittymällä lapsen hyvinvoinnin lisäksi koko perheen hyvinvointiin. Perheen yhteinen hyvinvointi ja sen takaaminen ovat ensisijaista, ja lapsen oikeuksia tulee kunnioittaa. Lastensuojelu on räätälöityä eriarvoisuuden tasoitusta, ja sen ylläpitämiseen tarvitaan monipuolista ja toimivaa palvelujärjestelmää, joka voi vastata asiakkaiden erilaisiin tarpeisiin ja tarjoaa konkreettista käytännön apua aineellisesti, sosiaalisesti ja henkisesti. (Bardy ym. 2009, 20.)

Lastensuojelutyössä kohdataan päivittäin runsaasti epävarmuutta ja tilanteita, joita ei voi ennakoida. Asiakkaiden kanssa tehtävään työhön liittyy myös vahvoja tunteita kuten häpeää, surua ja vihaa, mutta myös toiveikkuutta ja iloa. Asiakasprosessissa koetut tunteet ovat

arvokkaita, koska ne voivat antaa työntekijälle asiakastilanteesta ja sen dynamiikasta tärkeää tietoa, joka auttaa työntekijää ymmärtämään asiakasprosessissa tapahtuneita tilanteita paremmin. Koska lastensuojelun interventiot ovat henkisesti kuormitukseltaan voimakkaita, tehtävän työn oikeutusta ja työntekijän arvovalintoja tulee tarkastella koko ajan.

Lastensuojelun eettisten perusteiden tulee jatkuvasti olla osana reflektointia ammattikäytäntöä. (Bardy ym. 2009, 127.) Lastensuojelulaki tuo työntekijälle mahdollisuuden prosessin ja työn laillisuuden tukemiseen ja auttaa työntekijää turvaamaan oman toimintansa luoden näin edellytyksiä entistä laadukkaamman työn tekemiselle (Bardy ym. 2009, 132).

Sosionomin luotsaama auttamistyö voidaan nähdä tuen ja kontrollin yhdistelmänä. Tärkeää on säilyttää tasapaino näiden kahden välillä, jolloin voimaannuttaminen ja voimavarojen ehdytys tapaa tuen ja avunannon niille, joilla ongelma on. Pelkkä puuttuminen ongelmaan ei ole riittävää tukea, vaan lapsen ja perheen arkeen tulee mennä mukaan, jolloin tuki on konkreettista ja kokonaisvaltaista. (Hovi-Pulsa 2008, 121.) Vaikka lapsen hyvinvoinnista huolehtimisen ensisijainen vastuu onkin huoltajalla, on lastensuojelun tultava väliin tilanteissa, joissa lapsen tasapainoinen ja turvallinen kehitys on vaakaalaudalla. Lasten ja perheiden kanssa toimivien sosionomien tärkeimpänä tehtävänä on tukea vanhempia ja huoltajia heidän vanhemmuudessaan. (Lastensuojelulaki 2 §.)

Sosiaaliala ja siinä tehtävä työ tapahtuu yhteiskunnallisessa kontekstissa. On tärkeää, että sosionomeilla on tietous sosiaaliturvaa ja hyvinvointia koskevasta palvelujärjestelmästä ja niihin liittyvästä juridiikasta. Sosionomilla on oltava taito osata sekä ennakoita ja tutkia hyvinvointipalveluiden muuttuvaa kenttää, että itse osallistua kyseisen kentän sisältämien palveluiden kehitystyöhön. (Rouhiainen-Valo ym. 2010, 19-20.)

Lastensuojelussa avohuollon kentällä työskentelevät sosionomit ovat ammattinimikkeeltään enimmäkseen sosiaaliohjaajia ja perhetyöntekijöitä. Lastensuojelussa sijaishuollon puolella työskentelevät sosionomit toimivat lastensuojelulaitoksissa enimmäkseen sosiaaliohjaajina ja vastaavina ohjaajina. (Mäkinen ym. 2009, 86-87.)

Lastensuojelun avohuollossa työskentelevän sosionomin työtehtäviin kuuluvat muun muassa neuvontatyö, asiakastyö kaikissa erinäisissä muodoissaan ja perheen kanssa tehtävän yhteistyön suunnittelu ja toteutus. Sosiaaliohjaajana työskentelevän sosionomin työtehtäviin kuuluvat myös palvelutarpeen arviointi yhdessä asiakkaalle nimetyn sosiaalityöntekijän kanssa sekä perhetyön, että jälkihuollon tarjoaminen ja toteutus. (Sarvimäki & Siltaniemi 2007, 32.)

Sijaishuollossa sosionomin tehtäviin kuuluvat edellä mainittujen asioiden lisäksi lastensuojelulaitoksen kasvatustoiminnan suunnittelu ja toteutus. Sijaishuollon asiakkaiden arjen sujuvuuden varmistus on tärkeä tapa antaa lapselle voimavaroja toimia elämässään

häntä kohdanneista vastoinikäymisistä huolimatta. Kommunikointi sekä perheen, koulun että sosiaalityöntekijän kanssa on tärkeä tehtävä sosionomille laitostyössä. (Mäkinen ym. 2009, 87-88.)

3 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyön toteutuksen kuvaus on jaettu kolmeen eri vaiheeseen: opinnäytetyön lähtökohtiin, opinnäytetyössä käytettäviin menetelmiin ja opinnäytetyön prosessiin.

3.1 Opinnäytetyön lähtökohdat

Opinnäytetyön aihe määrittyi mielenkiinnosta osaamisen kehittämistä kohtaan ja tarpeesta saada käsitys siitä mitä sosionomi oikeastaan osaa. Tulevan sote-uudistuksen myötä sosionomin työkentälle on odotettavissa muutoksia ja siksi on tarpeellista selvittää, mitkä ovat sosionomin kompetenssit ja työelämän asettamat kvalifikaatiot. Opinnäytetyö rajattiin koskemaan lastensuojelua, koska opinnäytetyön tekijöillä oli eniten kokemusta ja kiinnostusta lastensuojelutyöhön. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää sosionomin osaamista kartoittamalla esimiesten näkemyksiä sosionomin koulutuksessa saamasta osaamisesta lastensuojelutyössä. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa Laurealle ja muillekin ammattikorkeakouluille tietoa siitä, millaista osaamista työelämä odottaa valmistuvilta sosionomeilta. Opinnäytetyön toivotaan myös tekevän sosionomin osaamista tunnetummaksi.

Tutkimustehtävään etsittiin vastausta seuraavan tutkimuskysymyksen avulla:

Minkälaisia näkemyksiä lastensuojelun esimiehillä on sosionomin osaamisesta ja sosionomikoulutuksen sisällön sopivuudesta lastensuojelun ohjaajan työssä?

3.2 Opinnäytetyössä käytettävät menetelmät

Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkielma. Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen aineistosta on valittava tarkkaan rajattu, kapea ilmiö, josta kerrotaan kaikki, mitä saadaan irti. Kaikki muu jätetään pois. Tutkimuksen aiheen tulee olla linjassa tutkimuksen tarkoituksen, tutkimusongelman ja tutkimuksen tehtävän kanssa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92.) Tutkittava kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti. Kvalitatiivinen tutkimus edellyttää joustavuutta ongelmanasettelussa. Tämä tutkimustapa valitaankin useimmiten juuri siksi, että liikutaan ennakoimattomalla ja jokseenkin kartoittamalla alueella. Tällöin

aihetta saatetaan joutua tarkentamaan tai jopa suuntaamaan uudelleen aineiston keruun yhteydessä. Joustavuus onkin kvalitatiivisen tutkimuksen yksi piirre. Kaikki tutkimuksesta saadut tulokset tulee tulkita ainutlaatuisina. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 81, 164.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston koko ei määräydy tilastollisten säännönmukaisuuksien etsimisellä, vaan tutkittavan ilmiön aineistona voi olla yksittäinen henkilö tai tapaus (Hirsjärvi ym. 2013, 181 - 182).

Tiedonkeruumenetelmänä opinnäytetyössä käytettiin yksilöhaastattelua. Yksilöhaastattelu valittiin, koska haluttiin saada esimiesten kokemuksen tuomia henkilökohtaisia näkemyksiä. Ryhmähaastattelussa haastateltavat voivat vaikuttaa huomaamattaankin toistensa mielipiteisiin. Haastattelut toteutettiin suullisina teemahaastatteluina. Teemahaastattelussa tutkimusongelmasta poimitaan keskeiset aiheet tai teema-alueet, joita tutkimushaastattelussa olisi välttämätöntä tutkimusongelmaan vastaamiseksi käsitellä (Vilka 2005, 101). Teemahaastattelussa tutkija valitsee tietyt teemat ja niitä täydentävät kysymykset. Teemahaastattelun avoimuus voi vaihdella täysin strukturoidusta lähes avoimesti etenevään haastatteluun. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Teemahaastattelussa eteneminen tapahtuu etukäteen valittujen teemojen varassa. Tarvittaessa haastattelua voidaan ohjata tarkentavilla kysymyksillä (Hirsjärvi & Hurme 2011, 47 - 48; Tuomi & Sarajärvi 2013, 75). Opinnäytetyössä etsittiin näkemyksiä, joten puolistrukturoitu teemahaastattelu katsottiin sopivimmaksi. Puolistrukturoidussa menetelmässä kaikkia haastattelun näkökohtia ei ole lyöty lukkoon (Hirsjärvi & Hurme 2011, 47).

Laadullisen tutkimuksen aineiston tavallisimmat analyysimenetelmät ovat teemoittelu, tyypittely, sisällönerittely, diskurssianalyysi ja keskusteluanalyysi (Hirsjärvi & ym. 2013, 224). Laadullisessa analyysissä tutkimuksessa käytetty päättelyn logiikka on jaettu usein joko induktiiviseksi (yksittäisestä yleiseen) tai deduktiiviseen (yleisestä yksittäiseen). (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95.) Tämän opinnäytetyön haastatteluista saatu tieto analysoitiin käyttämällä induktiivista eli aineistolähtöistä sisällönanalyysimenetelmää, koska tutkielman tuottama aineisto laajuudessaan vaati tiivistämistä tulosten johtamiseksi. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jolla voidaan analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti, minkä tahansa kirjalliseen muotoon saatetun materiaalin dokumentteja. Sisällönanalyysimenetelmällä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. (Tuomi ym. 2009, 103-104.)

3.3 Opinnäytetyön prosessi

Opinnäytetyöllä ei ollut varsinaista toimeksiantajaa. Laurea ammattikorkeakoulu toimi yhteistyökumppanina antaen tietoa opinnäytetyön teoriapohjaan opetussuunnitelman kehittämis-

tä Laureassa. Opinnäytetyöprosessin edetessä oli toisinaan hankala hahmottaa kenen henkilön puoleen kääntyä Laureassa, koska Laurea toimi yhteistyökumppanina ja myös opinnäytetyön ohjaaja oli Laureasta.

Opinnäytetyön teoriapohjaa varten haettiin lupa Laurea ammattikorkeakoululta haastatella Laurean henkilökuntaa. Teoriapohjassa käytettiin viitekehyksenä Laurean opetussuunnitelmaa lukuvuodelta 2015-2016, lisäksi kyseistä opetussuunnitelmaa käytettiin haastattelun pohjana. Tutkimuskysymykseen haettiin vastausta haastattelukysymyksillä (liite 3), jotka johdettiin teoriapohjan mukaisesti P.E. Ellströmin kompetenssijaottelusta, jonka mukaan työelämäkompetenssit ovat yksilön kompetenssi, työn vaatima kompetenssi ja käyttökompenssi. Kahden haastateltavan yllättävä kieltäytyminen vain muutamia päiviä ennen sovittua haastattelua viivästytti prosessia. Korvaavat haastattelut saatiin järjestymään, mutta opinnäytetyön aika-tila viivästyi hieman.

Keväällä 2016 opinnäytetyöstä tehtiin aiheanalyysi. Opinnäytetyön alkuperäinen aihe hyväksyttiin, mutta myöhemmin sen sisältöä rajattiin koskemaan lastensuojelua ohjaavan opettajan avulla. Aiheen hyväksymisen jälkeen aloitettiin tiedonkeruu, käsitteiden määrittely ja kirjoitustyö. Opinnäytetyösuunnitelma esiteltiin lokakuussa 2016. Suunnitelmaan tarkennettiin opinnäytetyön tavoitteita ja tutkimuskysymys määriteltiin uudelleen. Suunnitelman hyväksytämisen jälkeen haettiin tutkimuslupa haastateltavien työnantajalta. Haastatteluun valittiin eteläsuomalaisen kaupungin kolmesta lastensuojelun yksiköstä kuusi esimiestä. Opinnäytetyön tekijöille jo entuudestaan tuttuihin lastensuojelun yksiköihin lähetettiin tiedustelu kiinnostuksesta osallistua opinnäytetyöhön. Valikoituneille haastateltaville lähetettiin saatekirje (liite 1), haastattelukysymykset ja haastatteluissa käytettävä materiaali etukäteen (liitteet 2 & 3). Haastattelukysymykset on suositeltavaa antaa haastateltaville hyvissä ajoin etukäteen, jotta haastattelussa voidaan saada kattava määrä tietoa aiheesta (Tuomi & Sarajärvi 2013, 73).

Haastattelut toteutettiin marraskuussa 2016. Haastatteluihin osallistui kaksi haastattelijaa ja yksi haastateltava kerrallaan. Kahdessa viimeisessä haastattelussa oli aikataulusyistä vain yksi haastattelija. Haastattelut toteutettiin haastateltavien työpaikoilla, erillisessä tilassa häiriötekijöiden välttämiseksi. Haastattelutilanteet kestivät keskimäärin puolitoista tuntia. Haastattelut nauhoitettiin ja purettiin tekstimuotoon eli litteroitiin. Litteroitua tekstiä muodostui yhteensä 60 sivua. Haastattelutilanteissa tarkennettiin tarvittaessa saatua vastausta lisäkysymyksillä, jotta varmistuttiin, että haastateltavan ajatus ymmärrettiin oikein. Tutkielman haastateltaville kerrottiin etukäteen, että haastattelut nauhoitetaan ja kaikki haastattelumateriaali tuhoetaan opinnäytetyön valmistuttua.

Litteroinnin jälkeen aloitettiin saadun aineiston sisällönanalyysi Tuomi & Sarajärven (2009, 108) ohjeistuksen mukaan kolmivaiheisena prosessina. Ensimmäisessä vaiheessa aineisto

pelkistettiin eli redusoiitiin, toisessa vaiheessa aineisto ryhmiteltiin eli klusteroitiin ja viimeiseksi aineistosta luotiin teoreettiset käsitteet eli aineisto abstrahoitui.

Sisällönanalyysin tarkoituksena on tiivistää saatu aineisto ja yksinkertaistaa se hävittämättä tutkimukselle olennaista tietoa. Pelkistuksen eli redusoinnin avulla aineistosta voidaan tuoda esiin olennaista informaatiota, joka vastaa tutkimustehtävän kysymyksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108-109.) Litteroidusta aineistosta poimittiin ilmaisuja yliväimäamalla ne eri väreillä. Eri haastatteluista merkityt ilmaisut kerättiin taulukkoon ja vastaukset ryhmiteltiin kysymysten mukaiseen järjestykseen (taulukko 2).

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus
"Kyky tuottaa kirjallista asiakirjatekstiä"	Sujuva asiakirjatekstin tuottaminen
Hyviä toimivia ihmistaitoja...	
"...tai niinku ihmistuntemisen taitoja"	Hyvät ihmistaidot
"Taitoja tulla erilaisten ihmisten kanssa toimeen ja lukea tilanteita"	Hyvä ihmistuntemus
"Vaatii siis rohkeutta ihan siis tosi paljon"	
"Nimenomaan rohkeutta vaatii ja pukea niin kuin sanoiksi sitä omaa ajattelua"	Tilanteiden lukeminen

Taulukko 2: Esimerkki pelkistetyistä ilmauksista

Klusteroinnissa pelkistetyt ilmaukset ryhmitellään yhteneväisyyksiensä mukaan alaluokiksi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110). Alaluokat nimettiin sisältöä kuvaavalla käsitteellä ja ryhmiteltiin (taulukko 3).

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
Prosessin ymmärtämisen tärkeys	
Palvelujärjestelmän hahmottaminen	
Palvelujärjestelmän tuntemisen tärkeys	
Asiakasprosessin ymmärtäminen	Palvelujärjestelmäosaaminen
Palvelujen lukutaito	
Prosessiajattelun taito	
Palvelujärjestelmien tuntemus	
Palvelujärjestelmätuntemuksen tärkeys	
Peruspalvelun ja lastensuojelun rajojen ymmärtäminen	
Tavoitteellisen työn merkitys	
Muutoksen tuottaminen asiakkaalle	
Tavoitteellinen asiakassuhde	
Välikäytävien arvioinnin tärkeys	Työn tavoitteellisuus
Persoonan sopivuuden esilletulo asiakastyössä	
Motivaation merkitys	
Sitoutuneisuus	
Elämäkokemus	
Keskeneräisyyden hyväksyminen	Henkilökohtaiset ominaisuudet
Asioiden katsominen eri näkökulmista	

Taulukko 3: Esimerkki alaluokittelusta

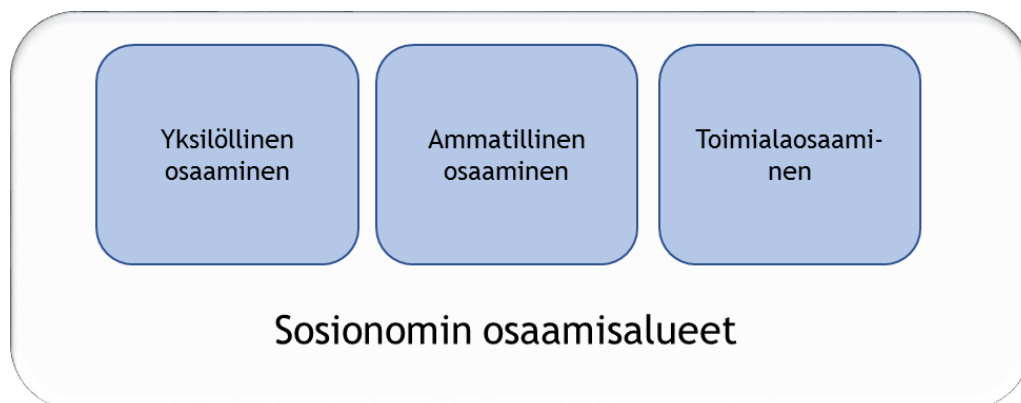
Abstrahoinnin eli käsitteellistämisen tarkoituksena on ryhmitellä luodut alaluokat pelkistetyiksi yläluokiksi, joiden avulla tutkimuksen johtopäätökset muodostetaan (Kananen 2015, 130; Tuomi & Sarajärvi 2009, 111). Abstrahoinnissa alaluokat listattiin ja ryhmiteltiin aihealueittain, jolloin yläluokiksi muodostui kolme teemaa (taulukko 4).

<u>Yksilön osaaminen:</u>	<u>Ammatillinen osaaminen:</u>	<u>Toimialaosaaaminen:</u>
Arvot ja etiikka	Työkokemus	Palvelujärjestelmäosaaminen
Ammatillinen kasvu	Näkemykset vieraan kielen taidosta	Alan kehityksen huomioiminen
Henkilökohtaiset ominaisuudet	Asiakastyön osaaminen	Sosiaalialan tuntemus
Luovuuden hyödyntäminen	Työn tavoitteellisuus	Lainsäädännön tunteminen
Työelämätaidot ja itsetuntemus	Myyntiosaaminen ja yrittäjyys	Ikääntymisen huomioiminen
oman osaamisen markkinointi	Harjoittelun merkitys	Kulttuurisensitiivisyys
Erityisosaaminen	Kirjaaminen	Yhteiskunnan ulkopuolelta tulevien ongelmien ymmärtäminen
	Kielen ja viestinnän osaaminen	

Taulukko 4: Esimerkki yläluokittelusta

4 Opinnäytetyö tutkielman tulokset

Opinnäytetyön haastattelujen aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä muodostui kolme yläluokkaa: yksilön osaaminen, ammatillinen osaaminen ja toimialaosaaaminen (kuvio 2). Analyysistä muodostuneet yläluokat olivat luonnollisesti yhdenmukaiset P.E. Ellströmin kompetenssiajoittelun (Mäkinen 2009, 20) kanssa, koska haastattelukysymykset olivat johdettu kyseisen teorian mukaan. Tutkielman tuloksia tarkastellaan näiden kolmen teeman mukaisesti. Koska tutkielman tavoitteena on tuottaa informaatiota Laurea ammattikorkeakoululle, kaikki tulokset esitellään. Näin esimerkiksi Laurean yksittäisellä lehtorilla on mahdollisuus tutustua juuri niihin tutkielman tuloksiin, jotka häntä itseään kiinnostaa.



Kuvio 2: Sisällönanalyysissä esiin tulleet pääteemat

4.1 Yksilöllinen osaaminen

Työelämätaidoista haastateltavat toivat esiin muun muassa työlainsäädännön tuntemisen tärkeyden. Yksi haastateltava toi esiin huolensa siitä, että yhä useampi työntekijä ei tunne työlainsäädäntöä sen tarkemmin, vaikka se onkin suuri osa omaa työelämää. Muutama haastateltava oli sitä mieltä, että tuoreista valmistuneista työnhakijoista huomaa, että opiskellessa on harjoiteltu työelämätaitoja. Tämä näkyi eritoten työhakemusten laadukkuudessa. Yksi haastateltavista pohti työelämätaitojen harjoittelun olevan oleellista opiskelun aikana, sillä sen avulla saa eväitä työhaastatteluun, kuinka esitellä omia vahvuuksiaan ja myydä osaamistaan rekrytoijalle.

“...työlainsäädännön tuntemus. Tuntuu, että se korostuu entisestään ja vähän heikommin ja heikommin se osataan.” H6.

“Tää näkyykin usein silleen, et vasta koulusta valmistuneet osaavat tehdä parempia työhakemuksia kuin kokeneet työntekijät.” H2.

Oman osaamisen markkinointi nousi monella haastateltavalla esiin juuri omien vahvuuksiensa markkinoimisena ja oman erityisosaamisensa esiintuomisena. Oman osaamisensa markkinointi ei kuitenkaan ulotu vain työnhakuun vaan myös asiakkaalle täytyy pystyä markkinoimaan oma osaamisensa lastensuojelun ammattilaisena. Tämä vaatii tilanteen ja ihmisen lukutaitoa, joka on sosionomeille tärkeä ominaisuus. Oman osaamisen markkinointiin kuuluu myös oma henkilökohtainen rohkeus ottaa oma osaamisensa haltuun ja itsensä esiin tuominen alan asiantuntijana.

“Ja tässähän tulee meidän työssä pikkuhiljaa enemmän ja enemmän myös se, että täytyy myydä itsensä ja kun on töissä niin pitää osata myydä työ. Eli se mitä tekee pitää osata myydä.” H5.

Vuorovaikutusosaaminen on sosiaalialalla arkipäivää, se on taitoa olla vuorovaikutuksessa sekä asiakkaiden, että yhteistyökumppanien kanssa ja kyky löytää jokaiseen tilanteeseen oikeanlainen vuorovaikutuksellinen toimintatapa, jonka avulla asiakassuhteen yhteistyö etenee positiivisella tavalla. Työntekijän tulee pohtia asiakastilanteessa mihin kohtaan työntekijä sijoittuu asiakkaaseen nähden. Vuorovaikutus oli haastateltavien mielestä taito, joka on jo alalle suuntautuvilla useimmiten ominaisena, mutta yksi haastateltava koki, että taitoa pitää ja tulee harjoittaa opiskeluaikana.

“Vuorovaikutusosaaminen. Se on kyky olla vuorovaikutuksessa, kyky nostaa esille vuorovaikutuksen ongelmia, kyky keksiä keinoja muuttaa vuorovaikutusta.” H6.

“...vuorovaikutustaidot on kyllä tässä työssä kaiken a ja o.” H1.

Reflektointi nähtiin yhtenä tärkeimmistä taidoista lastensuojelun työntekijällä. Se, että pystyy pohtimaan rooliaan ja arvioimaan tekemisiään jatkuvasti on taito, joka kaikilla sosionomeilla olisi hyvä olla. Reflektointikyky auttaa työntekijää varmistamaan itselleen omia ajatuksiaan ja päätöksiään oikeanlaisiksi ja koko ajan toimintaansa reflektoiden työntekijä pystyy pitämään jatkuvasti sosiaalialan arvot ja etiikan osana työtään. Yksi haastateltava toi esiin ihmisarvon kunnioituksen tärkeyden tilanteessa kuin tilanteessa; sosionomi lastensuojelussa on vain ihminen ja hän voi joutua joskus hankaliin tilanteisiin, jossa hänen henkilökohtaiset arvonsa saattavat olla koetuksella. Kuitenkin työntekijän tulisi olla ammatillinen ja muistaa miten sosiaalialalla arvot ja etiikka ohjaavat kaikkea toimintaa. Juuri tällainen oman toiminnan arviointi koettiin erittäin tärkeäksi, sekä yksin että ryhmässä suoritettuna. Tässä tilanteessa kollegoiden kanssa keskustelu ja työnohjaus ovat erittäin tärkeitä kehittämään omaa kykyä reflektoida ja jäsenellä omaa toimintaansa.

“...hyvät vuorovaikutus- ja reflektointitaidot. Niillä on pärjätty pitkään ja niillä tullaan pärjäämään jatkossakin. Se on sitä sosiaalialan ydintä.” H2.

“Reflektointikyky on semmonen, joka on... nää on hyvin pitkälle semmosia ihmisen omia ominaisuuksia. Semmonen peruskyky voi olla, mutta voi opetella niitä keinoja miten toimia näissä tilanteissa.” H6.

Eettisen osaamisen tärkeys lastensuojelutyössä tuli esiin jokaisen haastateltavan kohdalla. Haastateltavien näkemyksen mukaan sosiaalialalle opiskelemaan valikoituu henkilöitä, joilla on kyky ajatella eettisesti ja ovat luonnostaan taipuvaisia refleктоivaan ajatteluun. Lisäksi eettisyyden opetus on yleisesti heidän mielestään sosionomi koulutuksessa onnistunutta. Haastateltavien mielestä eettisyys on sosionomin perusosaamista ja työskentely perustuu arvoihin ja eettisiin lähtökohtiin. Yleisesti ottaen haastateltavat pitivät eettisyyttä tärkeänä erityisesti valintatilanteissa ja olivat sitä mieltä, että sosionomin eettisyys on hyvällä tasolla. Silti haastateltavien vastauksista käy ilmi, että kokemattomuus on haasteena eettisyyden sisäistämiseksi. Eräs haastateltava toi esille, että varsinkin ristiriitaisissa tilanteissa vaaditaan asiakastyön kokemusta eettisen osaamisen tueksi. Osa haastateltavista korosti eettisen ajattelun liittyvän kiinteästi vuorovaikutukseen asiakkaan kanssa. Puolet haastatelluista toi esiin asiakkaan edun toteutumisen varmistamisen tärkeyden. Yksi haastateltavista oli sitä mieltä, että eettisyys on valmius monialaiseen osaamiseen.

”...paljon mietitään talon ja tiimin yhteisiä arvoja. tosiaankin pitää olla kyky miettiä omaa toimintaa ja omaa arvoperustaa ja miettiä miksi on vaikka eri mieltä jostain toimintatavasta. Et silleen kyllä tommonen eettinen osaaminen liittyy tosi kiinteesti siihen vuorovaikutusosaamiseen.” H1.

Haastateltavat pitivät tärkeänä itsensä johtamisen osaamista ja sen ymmärtämistä, että työntekijällä on vastuu omasta jaksamisestaan. Haastateltavien mielestä jokainen alalla pärjäävä tarvitsee vahvan ammattiminän, joka perustuu vahvaan ammatilliseen itsetuntoon. Haastatelluista henkilöistä suurin osa oli sitä mieltä, että lastensuojelussa ja yleisesti sosiaalialalla työskentelevälle henkilölle tärkeää on myös ammattiajattelun omaksuminen sekä omien oikeuksien ja velvollisuuksien ymmärtäminen. Haastateltavat korostivat koulutuksen tuomaa osaamista, muodollisen pätevyyden tärkeyttä sekä olemassa olevan työkokemuksen hyödyllisyyttä lastensuojelun työtehtäviin tullessa.

”...korkeakouluopinnoissa täytyy hahmottaa tämmösen itsenäisen niinku tämmöset just itsensä johtamisen taidot. Ja tämmösen kriittisen ajattelun taidot.” H1.

Haastateltavien näkemyksen mukaan työntekijän omalla persoonalla ja henkilökohtaisilla ominaisuuksilla on lastensuojelutyössä erittäin suuri merkitys. Suurin osa haastateltavista oli sitä mieltä, että jotkut lastensuojelutyössä tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet ovat

sellaisia, että niitä ei voi sosionomin koulutuksessa opiskella. Lastensuojelutyössä elämäkokemuksesta on hyötyä. Haastateltavien mielestä tärkeää olikin, että alalle tuleva sosionomi pystyisi sisäistämään ammattillisen minänsä olevan saumaton osa omaa henkilökohtaista identiteettiään, jolloin työminä ja oma henkilökohtainen persoona pääsevät saumattomaan yhteistyöhön ja jolloin työn tulokset ovat kaikista korkeimpia.

”On tiettyjä asioita joita voi oppia ja tiettyjä joita ei voi oppia. Tässä pystyy tiettyyn asti oppimaan, mut sit on asioita jotka tulee.” H6.

Haastateltavien mielestä lastensuojelun työntekijän tulisi olla motivoitunut ja sitoutunut, lisäksi henkilön pitäisi hyväksyä keskeneräisyyttä ja osata katsoa asioita eri näkökulmista. Useat haastateltavat toivat esille niitä ominaisuuksia, mitä tarvitaan haastavissa asiakastilanteissa. Näitä ovat rohkeus, tilanteiden lukeminen, rauhallisuus ja toimintakyvyn säilyttäminen. Yksi haastateltavista sanoi yhden tärkeimmistä lastensuojelun työntekijän ominaisuuksista olevan halu tehdä työtä. Hän korosti, että lastensuojelu ei ole paikka, jonne tullaan vain viettämään aikaa saadakseen palkkaa, vaan sen olevan ala, joka vaatii paljon työntekijöiltään ja jossa motivaatio ja oma into ovat asioita, jotka voivat tehdä huiman eron asiakassuhteiden vuorovaikutuksen kehittymisessä.

”Suunnitelmallisuutta, systemaattisuutta, halua tehdä töitä, tietyllä tapaa pelkäämättömyyttä. Uskoa omiin kykyihin, neuvottelutaitoja ja semmoista niinku työlle palamista.” H3.

Lastensuojelutyössä tarvittavia henkilökohtaisia ominaisuuksia olivat haastateltavien mielestä myös oppimiskyky, maalaisjärki ja kyky kyseenalaistaa. Yleisesti haastateltavat olivat sitä mieltä, että itseluottamuksella ja omalla persoonalla on tärkeä rooli. Myös huumorintaju nähtiin tärkeänä, koska lastensuojelu on ala, jossa useat asiakastilanteet voivat olla hankalia ja kuormittavia. Se, että työntekijä pystyy huumorin avulla purkamaan tilannetta sekä itsensä kanssa, että mahdollisesti asiakastilanteessa, nähtiin etuna. Yksi haastateltavista kertoi kuitenkin hänellä joskus olleen opiskelijoita, joille hänen on ollut pakko sanoa, että he eivät ole alalle sopivia. Tällöin kyse on ollut tilanteesta, jossa opiskelijalta on puuttunut ne henkilökohtaiset ominaisuudet, joista hyvä lastensuojelun työntekijä haastateltavan mielestä muodostuu.

”On ollut myös opiskelijoita, joille on ollu pakko todeta, että tää ei oo sun alas.” H4.

Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että luovuuden hyödyntämisessä tulisi aina olla tavoitteiden huomioiminen ja perusteiden ymmärrys mukana. Luovaa toimintaa ei tulisi olla vain luovan toiminnan takia. Yksi haastateltavista koki, että pakollinen luovien menetelmien tuputtaminen opiskelussa on aivan turhaa, eikä johda mihinkään muuhun kuin luovien menetelmien käyttämisen välttelyyn. Asiakastilanteessa on tärkeää osata käyttää erilaisia keinoja ja jokainen asiakastilanne vaatii omanlaisiaan menetelmiä, mutta haastateltavan mielestä luovuuden pakottaminen tilanteeseen kuin tilanteeseen ei hyödytä asiakasta, eikä työntekijää. Siksi haastateltava korostikin tavoitteellisuutta kaikessa tekemisessä ja kaikissa opetettavissa menetelmissä.

”Mä nään aivan punaista, jos pitää vaan askarrella unelmamaailmoita maitopurkeista. ...toivottavasti näissä niinku painotetaan sitä, että sillä on joku tavoite sillä luovuudella. Ettei oo vaan luovuutta luovuuden vuoksi.” H3.

4.2 Ammatillinen osaaminen

Lähes kaikki haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että työntekijällä olisi hyvä olla riittävää työkokemusta lastensuojelusta ennestään aloittaessaan ohjaajan tai perhetyöntekijän työssä.

”Mut kyllä se työkokemus on aika isossa roolissa. Ja tietysti mielellään myös lastensuojelutyöstä.” H5.

Jotkut haastateltavista katsoivat tällaiseksi työkokemukseksi riittävän, että sosionomiopintojen yhteydessä on suoritettu yksi harjoittelu lastensuojelussa. Toisaalta haastateltavat olivat myös sitä mieltä, että työ itsessään opettaa.

”Että kyllähän se niin on, että kyllähän se työ opettaa ja pakkohan sen niin on olla.” H5.

Haastateltavilla oli erilaisia mielipiteitä siitä kuinka paljon lastensuojelun ohjaajan ja perhetyöntekijän työssä tarvitaan vieraan kielen taitoa. Kotimaisista kielistä haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että lastensuojelun ohjaajan ja perhetyöntekijän työ on suomen kieli - painotteista, joka osaksi johtuu siitä, että ruotsinkielisille tarjotaan ostopalveluina lastensuojelupalveluita omalla äidinkielellään. Tästä syystä ruotsin kielen taito ei ole vaatimuksena ohjaajan tai perhetyöntekijän työssä.

”Ruotsinkieliset ohjautuvat ostopalveluihin. Ihmiset haluavat palvelua sillä kielellä, joka on niiden tunnekieli jos vaan mahdollista.” H3.

Moni haastateltava oli sitä mieltä, että ruotsin kielen taito, etenkin virkamiesruotsi, on sosio-
nomille tarpeeton taito lastensuojelun ohjaajan työssä.

”No ei siitä tässä työssä sinänsä oikeastaan suurta hyötyä oo. Meillä on hirmu vähän tarvetta käyttää virkamiesruotsia. Et tarvitsisi kirjoittaa ja viestiä ja ymmärtää virkamiesruotsitasolla ruotsin kieltä.” H5

Toisaalta työntekijän kaksikielisyydestä on etua ja moni haastateltava mainitsi, että työyhteisössä olevien kaksikielisten työntekijöiden avulla myös ruotsin kieliset asiakkaat saavat palvelua omalla kielellään. Yksi haastateltava toi esiin, että joissain tilanteissa ruotsin kielen kirjallisuudesta on hyötyä.

”semmonen mitä meillä oli perhe, joka oli saanut perhetyötä ruotsinkielellä ostopalveluna, niin sitten nää kaikki kirjaukset oli ruotsiksi. Et sellasta ehkä, tai joku meidän nuorista voi käydä ruotsinkielistä koulua niin Wilma on sit ruotsiksi.” H1.

Yhtä lailla haastateltavat olivat montaa mieltä myös englannin kielen tarpeellisuudesta lastensuojelun ohjaajan työssä.

”Et paljon iloo siitä on. Se ei ole välttämätön, mut se on hyvä lisä. Et kyllä se asiakastyössä helpottaa. Toki paljon voidaan käyttää tulkkeja, mutta se ei ole koskaan sama kuin suora kommunikatio.” H6.

Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että englannin kielen ammattisanasto ei ole asiakastyössä hyödyllistä, koska suurimmalle osasta asiakkaista englanti ei ole äidinkieli, jolloin englannin kielentaito ei ole asiakkaalla kovinkaan vahva. Tärkeämmäksi nähtiin taito selittää vieraskieliselle asiakkaalle sosiaalialan ammattisanoja ymmärrettävästi selkokielellä.

”...kun työntekijöillä on erilainen kielitaito tuottaa ja ymmärtää ja sitten asiakkaalla ku se ei ole välttämättä se englanti se heidän oma kielensä vaan sekin on heille vieras kieli. Niin tää taas asettaa vähän kommunikatiohaasteita... Et ehkä se myös, semmonen niinku käytännön puhekielen käyttö ja semmonen normikommunikointi...” H5.

Monikulttuurisuus näkyy lastensuojelun asiakaskunnassa, jonka myötä vieraiden kielten osaa-
miselle on tarvetta. Tarpeelliseksi kielitaidoksi mainittiin arabian kielen taito. Toisaalta useimmat haastateltavat kertoivat, että aina on mahdollista käyttää tulkkia, jos työntekijän

oma kielitaito ei ole riittävä. Lisäksi suurin osa haastateltavista mainitsi, että lastensuojelun ohjaajan työn vuorovaikutteisen luonteen vuoksi parasta on kommunikoida asiakkaan kanssa työntekijän ja asiakkaan omalla tunnekielellä. Keskeisenä asiana haastateltavat pitivät sitä, että asiakas osataan ohjata löytämään tarvitsemansa informaation omalla kielellään. Englannin kielen osaaminen mainittiin hyödylliseksi tiedonhaussa. Lisäksi kaksi haastateltavaa sanoivat työntekijöiden englannin kielen taidon mahdollistavan kansainvälisen yhteistyön.

”Toi, et osaa viestiä suullisesti ja kirjallisesti ammatillisesti englanniksi niin se ei korostu tässä kyllä kauheesti, että arabiaks vois olla tehokkaampaa... Mut, että missä siitä on suunnatonta hyötyä on siinä, että pystyy seuraamaan alaa myös kansainvälisesti.” H3.

Kaikki haastateltavat pitivät lastensuojelun ohjaajalle ensiarvoisen tärkeänä asiakastyön osaamista. Asiakastyössä teoreettinen opittu tieto sovelletaan käytännön osaamiseksi. Merkitäviä asioita hyvään asiakastyöhön ovat sen lähtökohtien ymmärtäminen, asiakkaan arvostaminen, ja asiakkaan ammatillinen ja kunnioittava kohtaaminen. Työntekijän pitää ymmärtää osallisuus asiakastyössä ja se, että työskennellään asiakkaan kumppanina.

”Se on mun mielestä se on ihan tän kaiken pohja, että pystyy kaivamaan sen arvostuksen myös niissä vaikeissa tilanteissa.” H1.

”...mä nään, et se on se osallisuus just tossa asiakastyössä, asiakasrajapinassa sen käsittäminen ja ymmärtäminen ja siihen vaikuttaminen.” H5.

” sellanen... niinku... osallistamisentaidot, niin se on semmonen mikä pitää osata asiakastyössä ja kehittämisessä. ” H2.

Asiakastyössä työntekijän on varmistettava asiakkaan edun toteutuminen ja kyettävä tarkastelemaan asiakastyötä myös etäämmältä. Haastateltavat toivat esiin, että asiakastyössä työntekijältä vaaditaan vuorovaikutusosaamista, kykyä kohdata haasteellinen asiakas, ohjaamisen taitoja, jolla asiakasta tuetaan omaan oivaltamiseen sekä lukuisia muita taitoja, kuten dialogisia taitoja, ajatuksen sanoiksi pukemista eli itseilmaisutaitoja, kykyä arvioida erityistarpeita ja kykyä puhua vaikeista asioista.

”Mut että täs työssä pitää osata puhua vaikeista asioista. ” H3.

Haastateltavien mielestä lastensuojelun asiakastyössä on merkittävää sen sisäistäminen, että työ on tavoitteellista ja, että tarkoituksena on tuottaa asiakkaalle muutosta. Tavoitteellisuuden lisäksi on merkittävää työn vaikuttavuuden arviointi.

"Mä tykkään just tosta tavoitteellisesti kohdasta. Kaikille sosiaalityön alan asiakkaille tehdään jonkinlainen asiakassuunnitelma, jossa tärkeimpänä on se tavoite. Et semmonen tavoitteellinen ajattelu." H1.

"...mut se että, sosiaalialalla kaikessa toiminnassa asetetaan tavoitteita asiakkaan kanssa." H2.

Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että sosionomin koulutuksesta puuttuu myynillisyyden ja yrittäjyyden näkökulma. Sosionomilla tulisi lastensuojelun työntekijänä olla kyky täydentää olemassa olevaa palvelujärjestelmää, luoda uusia palvelujärjestelmiä sekä kyky myydä tuottamaansa palvelua. Yrittäjyys ja palveluntuottamisen tärkeys korostuvat tulevaisuudessa sote-uudistuksen myötä.

"Mut, et semmonen yrittäjyyden ja palveluntuottamisen näkökulma puuttuu kokonaan. Tää on kauheen tämmönen niin kuin staattinen kuntalähtöinen ajattelutapa." H3.

Kaikki haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että sosionomiopintoihin kuuluvat harjoittelujaksot ovat hyödyllisiä.

"Harjoittelut on mun mielestä kaiken a ja o. Uskoisin että harjoittelusta eniten oppii kaikista näistä kursseista. Mitä sitten kursseilla on ollut niin harjoittelussa sitä sitten testataan." H1.

Tekemällä oppii -ajattelumalli toteutuu erityisesti harjoittelussa, jossa haastateltavat toivoivat, että sosiaalityön filosofia ja ammattietiikka selkiytyvät sosionomiopiskelijalle. Harjoittelun nähtiin olevan hyödyllistä myös erityisesti tavoitteellisen ajattelun sisäistämisessä. Toisaalta harjoittelu nähtiin harjoittelupaikalle haasteellisena järjestää. Kaksi haastateltavaa mainitsi erikseen, että erityisesti työn kehittämisen harjoittelu on harjoittelupaikalle ja harjoittelun ohjaajalle haasteellinen sen vaatiman kehitystehtävän ja esimiestyön seuraamisen vuoksi.

"Nyt kun saa sanoo mielipiteen, niin se on näistä harjoitteluista kaikista teennäisin, sellanen ehkä kaikkein vaikein ohjata." H4.

Haastateltavat olivat yleisesti kaikki sitä mieltä, että harjoittelun onnistuminen ja hyödyllisyys riippuvat eniten opiskelijan omasta asenteesta.

"...riippuu paljon siitä opiskelijan omasta asenteesta, että jos on kovin perässä vedettävä tyyppi ei voi sitten niin paljon saadaakaan irti siitä harjoittelusta..." H1.

Yhtenä tärkeimpänä lastensuojelun ohjaajan osaamisvaatimuksena haastateltavat ottivat esiin kirjaamisen taidon. Haastateltavien mielestä sosionomin opinnoissa pitäisi tulla opiskelijalle selväksi mikä kirjaamisen tarkoitus on ja se, että kirjaamisen kautta saadaan näyttö tehdystä työstä. Usea haastateltava mainitsi, että vain kirjattu työ on tapahtunut.

”...se mistä se näyttö tulee meidän työstä niin se tulee kirjaamisen kautta. Ja me tehdään yhteenvedot nuorelle ja perheelle, se että se on tolkullista suomen kieltä ja että sitä on helppo lukee, se ei töksähtelee niin se on tosi tärkeää.” H3.

”Puheella voidaan tuottaa arvoa asiakkaalle, mutta se mitä oikeesti nähdään on se kirjattu työ. Se mitä ei ole kirjattu ei ole tehty.” H1.

Kirjaamiseen liittyy sen tarkoituksen ymmärtämisen lisäksi muitakin asioita, joita lastensuojelun ohjaajan työssä tulee osata. Kirjaamisessa tulee huomioida lainsäädäntö sekä määrämuotoisen kirjaamisen pääperiaatteet. Hyvä kirjaaminen on haastateltavien mukaan kieleltään ja ilmaisultaan selkeää ja sujuvaa, eikä siitä voi tehdä erilaisia tulkintoja. Haastateltavien näkemyksen mukaan kirjaaminen on monelle lastensuojelun työntekijälle vaikeaa eikä osaaminen ole riittävällä tasolla.

”Ei riitä se, että osaa vaan kirjottaa vaan pitää osata kirjoittaa sitten vielä niitten lakien puitteissa, missä ollaan, eli niitten järjestelmien puitteissa. Nythän meillä on siis murros meneillään. Me mennään määrämuotoiseen kirjaamiseen ja olis tosi hyvä, jos kaikissa oppilaitoksissa jo nyt opiskelijoille opetettais määrämuotoisen kirjaamisen pääperiaatteet.” H3.

”...että kyllä siellä on sellasta kieltä, että pitää korjata.” H4.

Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että suomen kielen hyvä taito on erityisen tärkeää lastensuojelun ohjaajan työssä. Suomen kielen oikeellisuus, kyky kirjoittaa rakentavasti ja sujuvasti ovat tärkeitä taitoja sosionomille.

”...sellasta, että siitä ei voi vetää monia tulkintoja. Suomen kielen osaaminen ja kirjottamistaito myös puhuttu kieli täytyy olla semmosta ymmärrettävää ja hyvää.” H6.

”... että miten se kirjetetaan, että asian voi ilmaista niin monella tavalla. Kirjottaako sen töksähtävästi vai kirjottaako rakentavasti ns. hampurilaismallin kautta. Sellasta kielellistä kikkaustahan tää on.” H4.

Haastateltavat toivat esiin, että lastensuojelun ohjaaja tarvitsee työssään myös neuvottelutaitoja ja myös rohkeutta toimia ja olla aktiivinen moniammatillisissa neuvotteluissa oman alansa asiantuntijana.

”...sosiaalityöntekijä vetää ne neuvottelut, mutta kyllä siellä pitää uskaltaa ja pitää puhua.” H4.

Suomen kieleen ja viestintään liittyvät taidot ovat haastateltavien mielestä merkittävää osaamista lastensuojelun ohjaajan työssä, josta syystä haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että tätä osa-aluetta tulisi sosionomin opinnoissa korostaa.

”...se kun että kirjoitetaan neuvottelumuistiota, että kirjoitetaanko minä vai ulkopuolelta et siinä mielessä tota varmaan hyvä harjoitella. Et on se semmosen harjoittelun paikka, silleen kyllä varmaan tosi tärkeä tällöinen kurssi. Tavallaan se, että työskennellään perheiden kanssa niin se mitä oikeesti jää tästä työstä käteen on nää meidän raportit ja loppuyhteenvedo. Puheella voidaan tuottaa arvoa asiakkaalle, mutta se mitä oikeesti nähdään on se kirjattu työ. Se mitä ei ole kirjattu ei ole tehty.” H1

Haastateltavat olivat sitä mieltä, että menetelmien käyttöä arvostetaan ja niistä on hyötyä lastensuojelun asiakastyössä. Työntekijällä on hyvä olla kokonaiskäsitys eri menetelmistä ja tärkeää on, että työntekijällä on kyky valita sopiva menetelmä tilanteeseen niin, että menetelmän valinta perustuu asiakkaan kyvykkyyteen ja sillä pyritään suunnitelmallisesti tavoitteeseen.

”Jos kerrotaan, että ollaan käytetty jotain menetelmää, niin se nähdään arvokkaampana. Niin se kyllä vaan on. Mut et silleen yhä enemmän vaaditaan myös sitä, että osaa käyttää jotain menetelmiä. Se myös hyvän menetelmän kautta saadaan paljon tietoa kerralla.” H1.

Tärkeää on myös se, että menetelmä sopii työntekijälle ja hän osaa sitä käyttää. Menetelmien käytön harjoittelu nähtiinkin hyödyllisenä. Yksi haastateltava oli sitä mieltä, että hyödyllisintä olisi sosionomiopinnoissa perehtyä yhteen menetelmään syvällisesti, kun taas muut haastateltavat olivat enimmäkseen sitä mieltä, että menetelmiä voidaan opinnoissa esitellä, mutta niiden todellinen osaaminen opitaan työelämässä. Työn ohessa voi opiskella syvällisemmin ne menetelmät ja työkalut, joita kyseisessä työpaikassa käytetään. Haastateltavat toivat esiin, että on tärkeää, että luova menetelmä valitaan oman kiinnostuksen ja omaan persoonaan sopivasti, mutta sen lisäksi työntekijällä on oltava kykyä valita asiakkaalle ja tilanteeseen sopiva menetelmä. Tällöin luovuus ja toiminta tuovat lisäarvoa ja täydentävät asiakastyötä.

”vois lähteä siitä ajatuksesta, että...lähettäis syventää ymmärrystä jostakin luovasta menetelmästä, eikä niinku kaikkia kattomaan. Tää on niinku 20 tuntia ja 20 erilaista luovaa menetelmää ja kaikista tulee semmonen epämääräinen käsitys. Et jos ois mahdollista silleen, että sais keskittyä...” H5.

”...pääsis paneutumaan siihen niinku luovan menetelmän ohjaamiseen ja sitten mitä sillä saa aikaseksi, koska mä oon tässä työssä nähnyt myös niitä, joilla on joku luova menetelmä erittäin hyvin hallussa. Ja se et mitä kaikkee sillä saa aikaseks, koska se tuottaa joskus paljon sellasta, mitä sillä puhumisella ei voi tuottaa.” H5.

Yksi haastateltava sanoi, että sosiaalipedagogisten ja sosiokulttuuristen menetelmien opiskelu on turhaa. Menetelmistä haastateltavat mainitsivat merkittävimmiksi reflektoinnin ja arvointimenetelmät.

”...ehkä yksi tai useampi arviointimenetelmä olis hyvä olla hallussa.” H5.

Haastateltavat olivat samaa mieltä siitä, että työyhteisöosaaminen on tärkeää ja työn kehittämisen harjoittelun nähtiin tuovan tähän ymmärrystä.

”Ja sitte pitää olla myös työyhteisöosaamista. Se ei riitä vielä, että osaa olla asiakkaan kanssa, vaan sitten pitää pystyä olemaan työparin kanssa ja erilaisen kumppaneiden kanssa. Et hyvin monenlaista osaamistahan se vaatii.” H3.

”Mä just kyllä koin sen tosi hyväksi harjoitteluksi (työn kehittämisen harjoittelu) just sen takia, että ymmärtää mitä eri puolia vaikka tämmösessä työyhteisössä on.” H1.

Haastattelujen viitekehyksenä olleessa Laurean opetussuunnitelmassa oli haastateltavien mielestä paljon hyviä ja hyödyllisiä osaamistavoitteita, mutta se sai myös kritiikkiä siinä, että merkittävät osa-alueet kuten lastensuojelutyö tai lainsäädäntö eivät näy opetussuunnitelmasa sosionomin ydinosaamisena.

”Mä kiinnitin siihen huomiota, että lastensuojelu on aika lailla poissa tästä (ydinosaamisesta). Eihän tää ole mediaseksikäs ala millään lailla, kun tää on rankkaa työtä, mutta on kuitenkin iso osa sitä työtä. Tätä ei tehdä näkyväksi tossa...” H6.

”Et varmaan mä en tiedä ihan mihin lastensuojelulaki, mihin se kätkeytyy, mut se ja sosiaalihuolto laki on tärkeä ja sen ymmärtäminen et me toimitaan lain pohjalta, se on tosi tärkeä.” H4.

”...kyllähän täällä paljon on semmosia elementtejä, joilla jo voi niinku hyvin-kin päteväytyä tähän. Mut ehkä se sitten se.... nii kyllä se sitten tässä työssä hyvin äkkiä tulee sitten nää kaltoinkohtelu ja muut perusteemat tutuksi. ”
H2.

Sähköiset palvelut nähtiin tulevaisuudessa osana kaikkea sosiaalialan toimintaa. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että ePalveluajattelu tulisi sisällyttää kaikkiin opintoihin, eikä erillisenä ePalvelut-kurssina ydinosaamisen moduulissa. Lisäksi opetussuunnitelman moduulien sisältöjen tavoitteet olivat usean haastateltavan mielestä liian korkealle asetettuja ja he esittivät kysymyksenä, että miten nämä tavoitteet oikeasti täytetään ja miten varmistetaan, että moduulin suorittanut on tavoitteisiin päässyt. Lastensuojeluun liittyvien syventävien kurssien kuvauksiin haastateltavat olivat pääosin tyytyväisiä ja olivat sitä mieltä, että sosionomin olisi käytävä nämä opinnot, mikäli haluaa työskennellä lastensuojelussa. Haastateltavien mielestä käytännössä juuri niiden suorittaminen pätevöittää lastensuojelun ohjaajan työtehtävään.

”Olis tosi tärkeä, että nämä olis suoritettu ennen kuin hakee lastensuojeluun töihin...niin kyllä nää on sitä perusjuttua lastensuojelusta. Mieluummin mä otan sen, joka tietää jotain asiaa kuin sen joka tietää jotain teoriaa osallisuudesta.” H6.

”No mun täytyy sanoa, et tää kuulosti oikeestaan semmoselta mitä sen pitäis-kin olla. Nää oli ihan siihen asian ytimeen menevää, jos mä ajattelen lastensuojelun kannalta.” H6.

Toisaalta kaksi haastateltavaa olivat sitä mieltä, että lastensuojelun avohuoltoon liittyvä opintojakso pitäisi olla sisällöltään syvempi ja sen tulisi vastata nykyistä avohuoltoa, joka pitää sisällään myös erityisosaamista vaativaa lastensuojelutyötä.

”Et tää painottaa sitä perustyötä lastensuojelutyössä. Peruspalvelutasoa... ei sitä erityispalvelutasoa. Avohuollon kiireellinen sijoitus on esimerkiksi hyvä osoitus siitä, että vanhoja sijaishuollon elementtejä on valunut avohuollon lainsäädäntöön ja avohuollon työkaluiksi. Et jotenkin se vanha ajatus on se, et sijaishuollon työ on tavallaan se kova lastensuojelutyö...” H3.

Kaikki haastateltavat toivat esiin arviointiosaamisen tärkeyden. Lastensuojelussa tehdään jatkuvaa arviointityötä, mutta silti arviointi voi olla vaikeaa sellaisellekin työntekijöille, joilla on pitkä työkokemus lastensuojelussa. Lastensuojelun arviointityössä korostuu lapsen näkökulma.

”...koska niinku lastensuojelussa siis koko ajan on arviointia, siis tehdään jatkuvaa arviointia noiden nuorten ja perheiden tilanteesta.” H1.

Haastateltavat näkivät kehittämisen ammatillisena perustaitona. Kehittäminen vaatii erityisesti kykyä arvioida vanhaa, ennakointia, argumentointitaitoa ja rohkeutta ilmaista itseään.

”...siinä joutuu itse asiassa tekemään aikamoista arviointia.” H5.

Lastensuojelussa kehittäminen on myös osa asiakastyötä, jota tehdään asiakkaan kanssa yhdessä. Haastateltavien mielestä työntekijän tulee olla kehittämistyössä itseohjautuva, mutta myös ohjattavissa. Itsensä kehittäminen ja aktiivisuus nähtiin myös tärkeäksi kehittämisen osa-alueeksi. Yksi haastateltava mainitsi, että työn kehittämisen harjoittelu on hyödyllinen prosessien uudistamisessa.

”Mut tosiaan, jos työyhteisössäkkin kehitetään niin se pitäis perustua se kehittäminen siihen, että osataan myös arvioida sitä työtä, mitä ollaan tekemässä.” H2.

4.3 Toimialaosaaminen

Haastateltavien mielestä sosiaalialalla, niin asiakasprosessien kuin palvelujärjestelmäprosessien, hahmottaminen, ymmärtäminen ja taito luoda palvelujärjestelmiä ovat erityisen tärkeitä, jotta jokaisen asiakkaan tarpeet ja toiveet voidaan ottaa huomioon ja niitä voidaan palvella parhaan mukaan.

”...ei riitä että tuntee palvelujärjestelmät vaan pitää osata luoda niitä palvelujärjestelmiä.” H3.

Palvelujärjestelmää ja sen mahdollisuuksia tulee haastateltavien mielestä osata lukea saavuttaakseen parhaan edun asiakkaalleen, mutta lastensuojelussa työskentelevän sosionomin tulee myös ymmärtää peruspalveluiden ja lastensuojelupalveluiden rajat, jotka sosiaalihuoltolaki määrittelee. Yksi haastateltavista toi esiin sen, että palvelujärjestelmäosaamista opetettaessa, tulisi huomioida myös yhteiskunnallinen ja globaalinen näkökulma. Myös sosiaalihuoltolain syvennetty osaaminen oli haastateltavien mielestä olennainen osa palvelujärjestelmien oppimisessa.

”...alottasin tästä suomalaisen sosiaaliturvan rakenteesta ja palvelujärjestelmästä ja sitten mentäis siihen yhteiskunnan ja hyvinvointivaltion ja globaalisuuden näkökulmaan...” ... ”hetkittäin sosionomi opiskelijassa näkyy, että se sosiaalialan lainsäädäntö on vähän vierasta ja ehkä

sillä lailla, et tuota.. ei niin kuin ... tavoiteta sitä kontekstia, että se laki todellakin ohjaa tätä tekemistä.” H5.

Yhden haastateltavan mielestä sosionomiopiskelijan on tärkeää kartoittaa lastensuojelun palvelujärjestelmä, jotta hän voi sisäistää asiakaspolkuja. Haastateltava toi esille, että asiakkaiden polut sosiaalihuollossa ja yhteiskunnassa ovat yksilöllisiä, joten niiden ymmärtäminen vaatii laajaa ymmärrystä palveluiden kartastosta.

”...asiakastyön kannalta näkis myös sen, että mistä ne asiakkaat on tullut. Kuitenkin on kaikenlaisia palveluita ja sitten mihinkä ne tästä liikkuu.” H1.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistus eli sote-uudistus tuo muutoksia lastensuojelun toimintaan. Sote-uudistus voi vaikuttaa muun muassa lastensuojelussa työskentelevien henkilöiden pätevyysvaatimuksiin. Sote-uudistus on herättänyt sosiaali- ja terveysalalla paljon keskustelua tulevaisuuden mahdollisuuksista, uhkista ja muutoksista. Muutokset tulevat olemaan isoja etenkin kuntatoimijoiden keskuudessa. Vastauksissaan haastateltavat toivat esiin palvelumuotoiluosaamisen ja tulevaisuusajattelun tärkeyttä. Yhden haastateltavan mielestä palvelumuotoiluosaamisen puute kunnallisessa lastensuojelussa on aiheuttanut sen, että sote-uudistuksen myötä monet kuntapalvelut tulevat kärsimään ostopalveluiden tuoman kilpailun myötä.

”Nythän me ei tiedetä yhtää, että mitä pätevyyskysymyksiä, ammattinimikkeitä sote tuo tullessaan...se tarkoittaa sitä, että ne kuntatoimijat, jossa ei tavallaan ei olla osattu sitä palvelumuotoilua ja tavallaan havaittu sitä markkinavolyymiä ja sitä, et kuka tarjoaa täällä mitään niin ne kuntapalvelut kuolee.” H3.

Haastateltavien mielestä sosionomin on olennaista tuntee kunnallinen yleinen virka- ja työehtosopimus, KvTes, sen kautta työlainsäädäntö, työehtosopimukset sekä sosiaalialalla vallitseva lainsäädäntö. Haastateltavien mielestä työntekijän kyky perustella asiakkaalle sosiaalihuoltolain perusteella tehdyt päätökset ja toiminnot olivat oleellisia työssä, joten niiden opiskelu nähtiin tärkeänä. Haastateltavien mielestä työhyvinvoinnin arvioiminen on oleellista kaikille sosiaalialalla työskenteleville. Itsensä johtaminen, julkishallinnon ja yksityissektorin rakenteen ja hierarkian tunteminen, toimintastrategian ymmärrys ja työn kehittämisen harjoittelun hyöty esimiestyön ymmärryksessä olivat asioita, joita haastateltavat kokivat sosionomeille tärkeäksi johtamisaamisesta puhuttaessa. Haastateltavat kokivat, että johtamisaamisessa oli paljon hyödyllistä oppia työntekijälle, vaikka he eivät koskaan

esimiesasemaan päätyisikään. Monet haastateltavista korostivat, että kokonaisuus ohjaajan toimenkuvasta lastensuojelun ylimpiin johtajiin on tärkeä hahmottaa sekä toimenkuvan, että sosiaalialan palveluportaikon ymmärtämiseksi.

”...on esimiesasemassa tai ei, niin osaa soveltaa työlaainsäädäntöä, työehtosopimuksia, arvioida työyhteisöä ja työhyvinvointia ja ymmärtää sen, että tavallaan semmonen, että meillä on kirjoitettu tämmönen pieni (nostaa esiin kvtes-kirjan), meillä on tämmönen oranssipunanen raamattu täällä, että tietää mitä sieltä löytyy.” H6.

“...mä mielellään turvottasin tätä tosta aika paljonkin... Ei sillä, että kaikista sosionomeista tulis johtajia ja esimiehiä vaan sillä ajatuksella, et se kokonaisuuden näkeminen on hirveen tärkeää...” H5.

Haastateltavien mielestä moniammatillista yhteistyöosaamista tulisi korostaa läpi opiskelun. Sosiaaliala on moniammatillinen ympäristö, jossa jokaisen työntekijän tulee, paitsi tuntea moniammatillisen ympäristönsä kaikki osa-alueet, myös kyettävä toimimaan oman ammattiyhteisönsä ulkopuolella. Osa haastateltavista koki Laurean b-spirit opintojakson idean hyväksi, osa sen tavoitteet liian yleväksi ja “kamalaksi”. Yksi haastateltavista toi myös esiin huolen siitä, että jos kurssi on liian vapaamuotoinen, opiskelijaryhmien suunnitelmat ja projektit saattavat helposti suistua opintojakson sisällön tarkoittamalta raiteelta, jolloin oppimiskokemus ei ole alkuperäisen tarkoituksen mukainen.

”Meillä on yhteistyökumppaneita sairaalasta, psykiatriasta, päiväkotia ja siinä suunnitellaan just sitä miten me työskennellään ja kuka tekee mitä. Tossa toi kuulostaa aika kauheelta.” H6.

”Semmonen kokemus mulla on vaikka omista opinnoista, et jos on tämmönen että ”tehkää projekti” -kurssi, niin se on semmonen että helposti levähtää ja mitä siinä sitten niinku oppii.” H1.

Haastateltavat toivat esille hyödyn, jonka sosiaalialalle kouluttautuneiden maahanmuuttajien kautta voitaisiin saavuttaa. Maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden määrä on jatkuvassa kasvussa ja tällöin korostuu kulttuurisensitiivisyyden ja kulttuurioppimisen tarve. Maahanmuuttotustainen työntekijä voi tarjota turvaa asiakkaalle, auttaa kielimuurin murtamisessa ja olla muille työntekijöille hyödyksi. Hän voi tarjota näkökulmia kulttuuriin ja tapoihin, joita muuten olisi vaikea hahmottaa.

”...meillä on paljon maahanmuuttajia, jotka on jo kouluttautunu jo sosiaalialalle, että jos sitä kautta saisi sitä tietoa sitten.” H4.

Kaikki haastateltavat kokivat ePalveluosaamisen korostuvan enemmän sähköisten palveluportaalien kehittyessä ja yleistyessä. Koko maailma siirtyy jatkuvasti enemmän ja enemmän sähköiseen muotoon ja palvelut siirtyvät myös monesti virtuaalisiksi joko osaksi tai kokonaan. Työntekijällä tulee olla sekä ymmärrys ja tietous ePalveluiden tarjonnasta ja ominaisuuksista, että taito tuottaa ja käyttää ePalveluita. Kuitenkin haastateltavat kommentoivat ePalveluiden maailman muuttuvan niin ripeällä tahdilla, ettei tietyn palvelun opiskelusta olevan välttämättä hyötyä, koska sen sisältö voi olla työmaailmaan tullessa jo vanhentunutta.

”...että ei ehkä sillä tavalla tarvii oppi käyttämään, koska ne tosiaan kehitty koko ajan.” H1.

Sähköisten palveluiden yleistymisessä nähtiin kuitenkin myös negatiivisia puolia. Muutama haastateltava toivat esiin myös eettisyyden huomioon ottamisen, palveluiden tietoturvan ja sen, että joillekin asiakkaille tietotekniikan käyttäminen voi olla haasteellista.

”Kurssi mihin on hyvä suhtautua kriittisesti ja ehkä yhdistää tohon eettisen puoleen.” H4.

”...meillä on edelleenkin hyvin paljon perheitä, jotka on osittain syrjäytymässä myös siitä syystä, että heillä on tää osaaminen tän tietojärjesmä- ja epalveluitten ja yleisesti netin kanssa heikko.” H5.

Harjoittelupaikan, koulun ja opiskelijan välinen yhteistyö on tärkeää harjoittelujakson onnistumisen kannalta. Laurean harjoittelujaksoista tuli esiin työn kehittämisen harjoittelu. Harjoittelun aihe oli muutamalle haastateltavalle sellainen, johon he toivoivat parannusta tai tarkennusta. Kehittämisen harjoittelussa annettu ohjeistus oli joidenkin haastateltavien mielestä liian avoin ja tulkinnanvarainen, joka aiheutti harjoittelun toteutumisen aikana sen, että kehittämistyö on muotoutunut, ei välttämättä niinkään tarpeesta, vaan pakosta.

“Mä ehkä vähän kritisoin sitä, että ettei se oppilaitos voi määritellä sitä, mitä siellä työpaikalla harjoittelujaksolla tehdään...Se tekee siitä ihan järjetöntä.” H3.

“Mulla on ollut näitä harjoittelijoita, jotka on tässä harjoittelussa ollut. Niin ei se oo ollut mikään huono se työ minkä ne on tehny, mut on se ollut vähän sellasta, että on kaivamalla kaivettu...” H4.

Tulevaisuusajattelulla tai tulevaisuusorientaatiolla haastateltavat näkivät kasvavan roolin. Haastateltavien mielestä vuorovaikutus, reflektointitaito, kirjaaminen ja osallistaminen ovat ominaisuuksia, joiden osaamisen tarve vahvistuu jatkuvasti. Kirjaaminen oli asia, jonka jokainen haastateltava mainitsi koko ajan tulevan suuremmaksi osaksi lastensuojelun työntekijän arkea. Kaikki asiakkaasta kirjatut tiedot tulee olla mahdollista luovuttaa asiakkaalle hänen pyynnöstään ja niiden tulee olla ammattimaista ja todenmukaista tekstiä. Koska kaikki sosiaalialalla perustuu lainsäädännön mukaisesti toimimiseen, kirjaamisen ja sen lain mukaisen toteuttamisen opetteluun koettiin yksimielisesti tarvittavan enemmän huomiota opiskeluaikana.

”...oot vaik neuvottelussa ihan yksin ja sun tehtävä on kirjata se teksti ja että samaan aikaan muodostuu se teksti ja jos miettii et samaanaikaan pitää olla siinä neuvottelussa muuten läsnä. Et on siin varmaan harjoittelemista.” H1.

”...joudutaan tekemään ihan valtavasti kirjaamisia. Kirjottamaan lausuntoja, kirjottamaan yhteenvetoja, jossa on todella tärkeätä, että se kieli on sellasta, että siitä ei voi vetää monia tulkintoja.” H6.

Haastateltavien mielestä etenkin joustavuus ja arviointiosaaminen olivat tulevaisuuden tärkeimpiä ominaisuuksia uusille sosionomeille. Joustavuus, varsinkin niin muuttuvassa kentässä kuin sosiaaliala, on tärkeää, jotta toimipaikat ja työntekijät pystyvät toimimaan asiakkaan hyväksi monissa eri palvelun tuottamisen viitekehyksissä. Arviointiosaamisessa tärkeintä on oppimishalukkuus ja laajan arviointimenetelmäkirjon hallinta. Asiakkaiden tilanteet ovat hyvin erilaisia ja ne vaativat erilaisia arviointimenetelmiä työntekijältä, jotta jokaiselle asiakkaalle voidaan luoda oikeanlainen palveluvalikko.

”Se arviointiosaaminen. Et se on ihan siis selkee. Se tulee painottumaan ja se painottuu nyt jo tällä hetkellä.” H1.

”...semmoinen joustavuus sen suhteen, et mitä viitekehystä milloinkin noudatetaan sen palvelun tuottamisessa.” H3.

Haastateltavien mielestä muutosvalmius ja muutosmyönteisyyden hyödyntäminen ovat koko ajan tärkeämpiä ja tärkeämpiä ominaisuuksia, joita kaikilla sosionomeilla tulee olla. Tärkeäksi koettiin myös työntekijällä oleva ymmärrys siitä, että asiakkaiden määrän ja yhteiskunnallisen palvelutarpeen välillä on monen tekijän summa. Työntekijällä tulee siis olla laaja käsitys alan asiakasryhmien ongelmien synnystä ja sisällöistä, jotta hän pystyy ymmärtämään spesifin ongelman taustalla vallitsevat ympäristöt.

“...se kehittämismyönteisyys olemaan se semmonen tosi kova juttu.” H2.

“...tavoitteellisen työn näkökulma on myös muutosorientoituminen.” H3.

5 Yhteenveto

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää lastensuojelussa työskentelevien esimiesten näkemyksiä sosionomin koulutuksesta ja osaamisesta lastensuojelutyössä. Tutkielmassa pyrittiin selvittämään esimiesnäkökulmien kautta, millainen osaaminen korostuu lastensuojelutyössä. Tutkielma onnistui hyvin. Saatu aineisto oli käyttökelpoista ja siitä saatiin johdettua tutkimuskysymykseen vastaus.

Opinnäytetyöryhmän jäsenten aiempi yhteistyökokemus nopeutti ryhmän järjestäytymistä ja lisäsi joustavuutta työskentelyyn ja työnjakoon. Tekijöiden kokemus lastensuojelutyöstä ja haastateltavien esimiesten toimipaikkojen tunteminen ennakolta helpotti haastattelujen järjestymistä ja onnistumista.

5.1 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys

Kriittinen luotettavuuden tarkastelu kuuluu hyvään opinnäytetyöhön. Termien valideetti eli pätevyys ja reliabiliteetti eli luotettavuus käyttö kvalitatiivisessa tutkimuksessa on kuitenkin hankalaa, koska kvalitatiivisen tutkimuksen perusluonne on ainutlaatuisten kokemusten ja näkemysten kuvaus. (Hirsjärvi ym. 2013, 232.) Kun kvalitatiivisessa tutkimuksessa puhutaan reliaabeliudesta, tarkoitetaan tehdyn toiminnan tarkastelua ja tutkijoiden toiminnan luotettavuutta (Hirsjärvi & Hurme 2001, 189). Opinnäytetyön luotettavuuden varmistamiseksi tutkielman aineiston keruu ja toteutus kuvattiin mahdollisimman tarkasti vaihe vaiheelta, jolloin se ylsi Hirsjärven ym. (2013, 232) ohjeistukseen siitä, että “Laadullisen tutkimuksen

luotettavuutta kohentaa tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta”. Näin toimien mahdollistetaan johtopäätösten oikeellisuuden jäljestäminen (Kananen 2015, 353). Validiutta vahvistetaan opinnäytetyössä kuvaamalla tarkasti kaikki tekoprosessin vaiheet ja näin voidaan tarkastella muunmuassa miten tulosten tulkinta ja luokittelu on toteutettu. Tätä niin kutsuttua rakennevalidiutta tehdään koko tutkimusprosessin ajan. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 189.)

Opinnäytetyön tulokset ovat julkisen työnantajan yksittäisten työntekijöiden näkemyksiä. Tutkielmasta tulleet tulokset olivat hyvin samansuuntaisia. Opinnäytetyön luotettavuutta arvioitaessa tutkijat pohtivat, minkälainen vaikutus tutkielman tuloksiin olisi ollut jos tutkielman kohdejoukko olisi ollut heterogeenisempi ja haastateltavia olisi ollut myös yksityiseltä sektorilta. Jos tutkimus toistettaisiin samankaltaisena eri tutkijoiden toimesta, haastateltavien vastaukset olisivat todennäköisesti samansuuntaisia mutta tuloksista tehtävät päätelmät voisivat olla erilaisia, koska tutkijat tekevät aina omia valintoja ja johtopäätöksiä. Näin myös tutkijoiden tulkintojen eroista toteavat Hirsjärvi & Hurme teoksessa tutkimushaastattelu, teemahaastattelun teoria ja käytäntö (2001, 189). Tässä opinnäytetyössä haettiin yksittäisiä näkemyksiä, mutta suuremman otannan tutkielmassa, jossa otettaisiin huomioon muun muassa vastaajien sukupuoli, työkokemus ja koulutus, saatettaisiin saada toisenlaiset tulokset.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta on määritellyt hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtia. Näitä lähtökohtia ovat muun muassa rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä ja tutkimuksen eri vaiheissa. Lisäksi tutkimuksessa tulee soveltaa menetelmiä, jotka ovat eettisesti kestäviä. Tutkimuksessa tulee myös toteuttaa avoimuutta ja vastuullista tiedeviestintää tuloksien julkaisussa ja käyttää selkeitä lähdeviittauksia käytettäessä muiden julkaisemaa tekstiä. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan mukaan tieteelliselle tiedolle asetetut vaatimukset edellyttävät, että tutkimus suunnitellaan, toteutetaan, raportoidaan ja aineisto tallennetaan asianmukaisesti. Tutkimukselle on myös hankittava tarvittavat tutkimusluvut ja tutkimuksen osapuolten kesken sovitaan vastuut sekä velvollisuudet. Tutkimukseen liittyvät sidonnaisuudet tulee ilmoittaa asianosaisille ja raportoida. Tutkijoiden on lisäksi huomioitava oma mahdollinen esteellisyytensä. Tutkimusorganisaatiossa on myös noudatettava hyvää henkilöstö- ja taloushallintoa ja huomioitava tietosuoja. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2016.) Tässä opinnäytetyöprosessissa on pyritty noudattamaan näitä eettisyyden periaatteita kaikissa työvaiheissa.

Tutkijan eettinen velvollisuus on esittää tietoa, joka on niin varmaa ja todennettua kuin mahdollista (Hirsjärvi & Hurme 2001, 189). Prosessin tiedonhaun vaiheessa oltiin lähteiden suhteen kriittisiä. Pyrkimyksenä oli hyödyntää mahdollisimman tuoretta ja korkeatasoista

lähdeaineistoa. Tarkoilla lähdemerkinnöillä pyrittiin osoittamaan esitetyn tiedon oikeellisuus ja kunnioittamaan alkuperäisen kirjoittajan tekemää työtä.

Haastateltaviksi valikoitui osallistumishaluiset esimiehet, jotka työskentelivät niissä lasten-suojelun toimipisteissä, joihin otettiin yhteyttä. Kaksi haastateltavaa perui osallistumisensa viikkoa ennen haastatteluajankohtaa, mutta korvaavat haastateltavat saatiin järjestettyä ot-tamalla yhteyttä vielä yhteen lastensuojeluyksikköön, josta kaksi esimiestä olivat halukkaita osallistumaan. Tuomi ja Sarajärven (2013, 73) mukaan eettisyyden kannalta on perusteltua informoida tutkimukseen osallistuvia haastattelun aiheesta ja sisällöstä. Kaikki haastateltavat saivat haastattelussa käytetyt materiaalit viikkoa ennen haastattelua. Haastateltavista vain osa oli tutustunut annettuun materiaaliin ennen haastattelutilannetta. Tämän vuoksi opetus-suunnitelmamatriisi luettiin haastateltavalle ääneen läpi kohta kohdalta kaikissa haastatte-luissa. Tällä varmistettiin se, että haastateltavien lähtökohdat kysymyksiin vastaamiseen oli-vat kaikilla mahdollisimman samat.

Tutkielman eettisyyttä varmistettiin muotoilemalla haastattelukysymykset niin, että ne olivat avoimia kysymyksiä eivätkä olleet johdattelevia. Kaksi viimeistä haastattelua peruuntui, jol-loin aikataulusyistä korvaaviin haastatteluihin osallistui vain yksi haastattelija. Tätä ei kuiten-kaan nähty tutkielman luotettavuuden tai eettisyyden kannalta ongelmana, koska molemmat näistä haastattelijoista olivat osallistuneet jo muihin haastatteluihin, haastattelutyö oli va-kiintunut ja haastattelutilanteet nauhoitettiin. Haastatteluaineisto järjestettiin litteroimalla analysointia varten. Ennen litterointia sovittiin, että litterointi tehdään sanasta sanaan. Haas-tatteluista kerätty aineisto käytiin läpi virheellisyysien ja puutteellisuuksien havaitsemiseksi sekä täydentämiseksi. Opinnäytetyön tutkimusaineisto ja analyysivaiheet dokumentoitiin tau-lukoimalla. Sisällönanalyysimenetelmä osoittautui käytännölliseksi, koska saatua aineistoa oli runsaasti. Järjestelmällisellä taulokointiprosessilla saatiin varmistettua, että kaikki haastatte-luissa tulleet asiat tulivat huomioitua ja yläluokittelun avulla tulosten purku ja tulkinta oli helpompaa. Haasteena luokittelussa oli se, että haastateltavat puhuivat samoista asioista useissa eri asiayhteyksissä. Esiin tulleet asiat sisältyivät eri kokonaisuuksiin, jolloin vastausten järjestäminen vain yhden luokan alle ei ollut aina mahdollista.

Tutkijoiden tulee perustella miten tuloksista tullesiin päätelmiin on tultu (Hirsjärvi ym. 2002, 233). Tämä pyrittiin saavuttamaan opinnäytetyössä esimerkkikuvilla analyysin vaiheista ja käyttämällä tulosten yhteydessä runsaasti suoria haastatteluotteita. Haastateltavista käytettiin tutkielmassa nimikkeitä H1, H2 jne. anonymiteetin säilyttämiseksi. Haastateltaville kerrottiin saatekirjeessä heidän henkilöllisyytensä pysyvän salaisena tutkielmassa ja kaiken kerätyn materiaalin tuhottavan opinnäytetyön valmistuttua. Salassapidon varmistamiseksi työnantajatahoa ei mainita nimeltä opinnäytetyössä. Kuten Mäkinen (2006, 114) toteaa teoksessa Tutkimusetiikan ABC, henkilöllisyyden salaaminen rohkaisee ihmisiä puhumaan

rehellisesti ja suoraan, ja näin helpottaa tutkimuksen kannalta olennaisten tietojen keräämistä. Hirsjärvi & Hurmeen (2006, 43) mukaan tutkimuksen onnistumiseen vaikuttaa se, että haastateltava luottaa kertomiensa tietojen käsittelyn tapahtuvan luottamuksellisesti.

Tulosten yhteenvetoon valittiin keskeisimmät tulokset eli ne, joita haastateltavat painottivat vastauksissaan eniten. Tulosten yhteenvetoa tehdessä tutkijat palasivat tarvittaessa tarkastelemaan litterointeja, jotta voitiin tarkastaa, mitä haastateltavat olivat vastauksissaan painottaneet ja täten selkeyttää, mitkä tulokset olivat olennaisimpia tutkielman kannalta.

Opinnäytetyön tekijöitä pohditutti heidän oma subjektiivisuutensa prosessin aikana, koska heistä jokaisella oli vahvojakin näkemyksiä tutkielman aihealueesta. Eskola & Suoranta (2008, 17) toteavat, että täydellinen objektiivisuus ei ole mahdollista. Riittävän objektiivisuuden saavuttamiseksi omat asenteet ja uskomukset tulee aktiivisesti tiedostaa ja pyrkiä parhaansa mukaan siihen, etteivät ne vaikuttaisi tutkimukseen (Eskola & Suoranta 2008, 17). Tutkijat pyrkivät koko prosessin ajan pitämään erillään omat näkemyksensä tutkielman näkemyksistä. Omien asenteiden ja uskomusten aktiivista tiedostamista edesauttoi se, että tekijöitä oli kolme ja yhteistä reflektointia tehtiin koko prosessin ajan.

Opinnäytetyöryhmä oli jo opiskeluaikana tehnyt useita projekteja ja ryhmätöitä yhdessä, joten ryhmädynamiikka oli toimiva. Ryhmässä oli kolme jäsentä, mikä hankaloitti aikataulujen yhteensovittamista ja siksi kaksi ryhmän työssäkäyvää jäsentä irtisanoutui töistään. Tällä mahdollistettiin koko ryhmän yhteiset kokoontumiset. Tulosten yhteenveto ja pohdinta tehtiin luotettavuuden ja eettisyyden varmistamiseksi yhdessä. Tutkielmassa toimittiin Laurean opinnäytetyöohjeiden mukaisesti. Opinnäytetyön dokumentoinnin taltioinnissa käytettiin hyväksi suljettua ryhmää OneDrive-pilvipalvelussa, jolloin kaikki materiaali oli vain opinnäytetyöryhmän käytettävissä. Verkossa oleva materiaali mahdollisti myös ajantasaisen versiohallinnan. Tulosten purkuvaiheessa luotettavuutta varmistettiin sillä, että purkua teki aina vähintään kaksi ryhmän jäsentä ja poissaoleva jäsen kommentoi tehtyä seuraavan päivän aikana. Koko opinnäytetyön kirjoittamisprosessin aikana kaikki ryhmän jäsenet arvioivat kriittisesti toistensa tekstejä ja lisäsivät kommenttinsa dokumenttiin. Työskentelyn aikana tekijöiden välillä ei ollut näkemyseroja tai ristiriitoja, jotka olisivat vaikuttaneet opinnäytetyön prosessiin tai päätelmien tekoon.

5.2 Tulosten yhteenveto ja kehittämis ehdotukset

Tulosten mukaan esimiesten näkemykset sosionomin koulutuksen tuoman osaamisen sopivuudesta lastensuojelun ohjaajan työhön olivat melko yhteneväiset opetussuunnitelman sisällön kanssa. Suurin osa näkemyksistä myötäili opetussuunnitelman sisältöä, mutta myös muutamia selkeitä puutteita nousi esiin. Mäkisen ym. (2009, 18-19) arvio sosiaalialan koulutusohjelman

tuottamista kompetensseista vahvistui asiakastyön osaamisen korostuessa myös tutkielman tuloksissa. Sosionomin keskeisintä osaamista haastateltavien mukaan ovat reflektointitaito, eettinen osaaminen ja vuorovaikutusosaaminen, jonka myös Mäkinen ym. (2009, 138) toteavat sosionomin ydinosaamiseksi. Tulosten yhteenvedossa esitellään tutkielman keskeisimmät tulokset (kuvio 3).

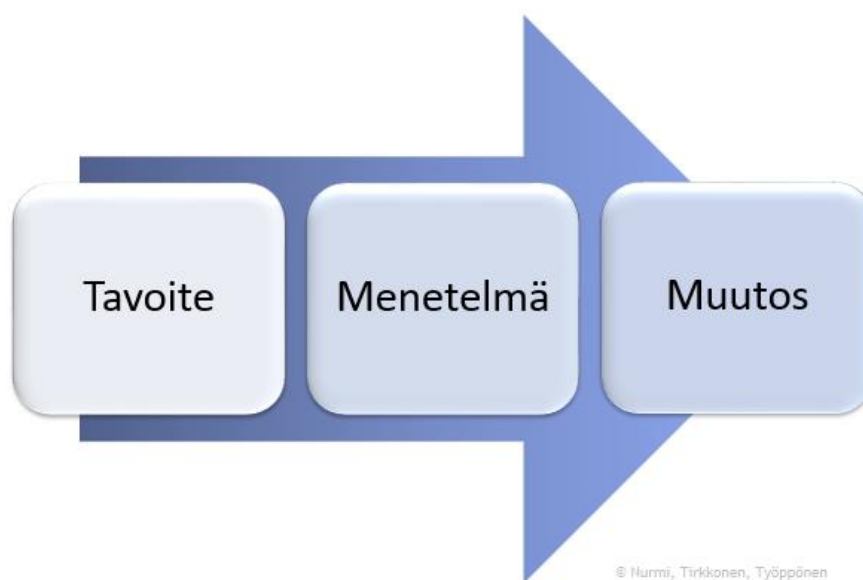


Kuvio 3: Keskeisimmät tulokset

Tuloksista ilmeni, että sosionomin eettisyys on hyvällä tasolla ja sen opetusta pidetään sosionomikoulutuksessa yleisesti onnistuneena ja erittäin tärkeänä osa-alueena. Reflektointitaito sekä eettisyys ja vuorovaikutusosaaminen ovat kaikki sellaisia ominaisuuksia, joita esimiesten näkemyksien mukaan sosiaalialalle suuntautuvilla henkilöillä on myös luonnostaan. Työntekijän oma persoona, henkilökohtaiset ominaisuudet, itsensä johtaminen, motivaatio ja sitoutuneisuus työn tekemiseen korostuivat tuloksissa asioina, joita pidetään lastensuojelutyössä tärkeinä. Myös Mäkinen ym. (2009, 19) toteavat, että henkilökohtaiset ominaisuudet ovat merkittäviä.

Sosiaalialalla tehdyn asiakastyön tulee olla tavoitteellista ja tähdätä muutokseen. Sosionomin tulisi sisäistää työn tavoitteellisuus jo opintovaiheessa. Kaikella tekemisellä tulee olla syy

miksi sitä tehdään ja mitä sillä tavoitellaan. Tavoitteeseen pääsemiseksi hyödynnetään menetelmiä. Työntekijän luovuudesta on hyötyä menetelmien käytössä. Menetelmäopinnot ovat tärkeitä sosionomikoulutuksessa, koska menetelmien käyttö tuo asiakastyöhön lisäarvoa. Sosionomin työskentelyä ei pidä kuitenkaan mieltää pelkäksi menetelmäkeskeiseksi puuhasteluksi, koska menetelmien käytöllä on tarkoitus. Menetelmätyöskentelyllä pyritään aikaansaamaan muutosta. Asetetun tavoitteen tulisi ohjata käytettävän menetelmän valintaa (kuvio 4).



Kuvio 4: Tavoitteen, menetelmän ja muutoksen suhde lastensuojelun asiakastyössä

Tuleva valtakunnallinen sote-uudistus ja sen tuomat muutokset muuttavat toimenkuvien lisäksi myös palvelutarjontaa ja oman osaamisen myyminen kilpailun lisääntyessä tulee olemaan edellytys pärjätä työelämässä. Työntekijältä vaaditaan muutosmyönteisyyttä ja joustavuutta sote-uudistuksen myötä yhä enemmän. Sosionomilla on oltava taito osata sekä ennakoida ja tutkia hyvinvointipalveluiden muuttuvaa kenttää, että itse osallistua kyseisen kentän sisältämien palveluiden kehitystyöhön (Rouhiainen-Valo ym. 2010, 19-20). Vaikka tuloksista oli aistittavissa epätietoisuutta tulevista muutoksista, on yrittäjyyden lisääminen sosionomiopintoihin tärkeää, koska sote-uudistus tulee lisäämään yrittäjyyttä sosiaalialalla. Esimiesten näkemysten mukaan jo olemassa olevia ja uusia palvelujärjestelmiä tulee osata sekä kehittää että luoda. Laureassa on alkamassa syksyllä 2017 60 opintopisteen sosiaali- ja terveystieteiden muutosjohtaminen MBA täydennyskoulutus, jonka tarkoituksena on tarjota ajankohtaista koulutusta sote-uudistus ohjaamisen ja palvelujen kehittämisen tueksi (Laurea sote-muutosjohtaminen MBA 2016). Muutosjohtamiseen liittyvä täydennyskoulutus on tärkeää, mutta saatujen tulosten perusteella esimiesten näkemyksenä on, että monelta osin täydennyskoulutuksen sisältöä vastaavaa osaamista vaaditaan jo sosionomin perustutkintoon.

Sosiaali- ja terveysministeriössä on päätetty ottaa niin kutsuttu Hackneyn malli lastensuojelun sosiaalityön kehittämisen lähtökohdaksi. Hackneyn mallissa palvelujärjestelmän yksiköt työskentelevät yhdessä ja arvioivat lasten, nuorten ja perheiden tuen ja palveluiden tarve moniammatillisena yhteistyönä. (Fagerström 2016, 3-6.) Kun moniammatillisuus lisääntyy toimintamallien muutosten myötä, voisi sitä olla sosionomiopinnoissa enemmän, jopa läpileikkaavana teemana.

Monikulttuurisuus lisääntyy sekä lastensuojelun asiakaskunnassa, että työntekijöissä. Herkkien, henkilökohtaisten aiheiden ympärillä tapahtuva ongelmanratkaisu olisi aina tehokkainta asiakkaan äidinkielellä eli tunnekielellä, mutta tämä on vielä usein mahdotonta. Sen vuoksi kulttuurisensitiivisyys korostuu asiakastyössä. Eri kulttuurien tuntemus ja sitä kautta vahvistuva kulttuurisensitiivisyys lisää asiakkaan ja työntekijöiden yhteisymmärrystä. Monikulttuurisuuden lisääntymisestä ja sen myötä vieraiden kielten osaamisen tarpeesta huolimatta, suomen kielen taito on merkittävässä roolissa lastensuojelutyössä. Tämä korostuu etenkin dokumentoinnissa.

Tulosten mukaan kirjaamisen osaamisessa on puutteita. Kirjaaminen on kuitenkin olennainen osa lastensuojelussa tehtyä työtä. Kirjaamisen merkitystä lastensuojelussa tehtävässä työssä on tutkittu. Aino Kääriäinen julkaisi vuonna 2003 väitöskirjan aiheesta Lastensuojelun sosiaalityö asiakirjoina. Kääriäinen (2003, 5) toteaa väitöskirjassaan asiakirjojen kirjoittamisen olevan moniulotteista ja osa tiedonmuodostuksen prosessia. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on julkaissut vuonna 2011 raportin Asiakastyön dokumentointi sosiaalihuollossa, joka on tarkoitettu oppaaksi sosiaalialan ammattilaisille ja alaa opiskeleville. Raportissa korostetaan dokumentoinnin olevan sosiaalialalla asiakastyön luonnollinen osa ja sen vaativan erityistä osaamista ja huolellisuutta. Dokumentointi nähdäänkin välttämättömänä osana sosiaalialan työtä. (THL 2011, 6-7, 10.)

Kirjaamisen käytännöt ovat muuttumassa, koska osallisuutta korostetaan lastensuojelussa osana läpinäkyvämpää asiakasprosessia. Lastensuojelun dokumentointia tehdään yhä enemmän yhdessä asiakkaan kanssa, joka tuo uuden, haastavan ulottuvuuden asiakkaan kanssa käytävään vuorovaikutukseen. Yksi haastava osa-alue on vieraskielisten asiakkaiden kanssa toteutettava kirjaaminen ja miten asiakkaan osallisuus näissä tilanteissa toteutetaan, jotta eettisyys ja tasa-arvo toteutuvat. Kirjaamiseen liittyy paljon eri osatekijöitä (kuvio 5), joiden hallitseminen vaatii dokumentoinnin tarkoituksen ymmärryksen. Kirjaamisen taito olisi hyvä olla jo työelämään siirryttäessä ja siksi olisikin tärkeää, että kirjaaminen sisällytettäisiin sosionomiopintoihin. Kirjaamisopetuksen sisällyttäminen myös vuorovaikutusopintoihin olisikin yksi tapa saada osallistaminen asiakasprosessissa luonnolliseksi osaksi sosiaalialalla tehtävää työtä.



Kuvio 5: Kirjaamisen kokonaisuuden muodostavat tekijät

Tulosten mukaan asiakastyön arviointiajattelu olisi hyvä omaksua jo opiskeluvaiheessa. Asiakkaan tilanteen arviointi on lastensuojelutyön ydintä. Sosionomiopinnoissa harjoitellaan henkilökohtaista arviointia ja reflektointia, mutta asiakastyön arviointiosaamista ei ole riittävästi lastensuojelun ohjaajan työtä ajatellen.

Lapset ja lasten tarpeet on huomioitava kaikessa sosiaalialan työssä, koska asiakkaat voivat olla perheellisiä. Lastensuojelun ja sen prosessin ymmärtäminen on siksi tärkeää riippumatta siitä, minkä asiakasryhmän kanssa sosionomi työskentelee. Tämän vuoksi lastensuojelun perusteet olisi aiheellista sisällyttää sosionomin perusopintoihin. Myös sosiaalialaa määrittävien lakien perusteellisempi tunteminen olisi hyödyllistä, koska kaikki sosiaalialan toiminta toteutetaan lain määrittämin reunaehdoin. Saatujen tulosten perusteella voidaan päätellä, että lakien tuntemus vastavalmistuneilla sosionomeilla ei ole riittävällä tasolla.

5.3 Pohdinta

Tutkielman tulosten yhteenvedossa esiin tuodut osaamisvaatimukset vastaavat Arene ry:n määrittelemiä sosionomin kompetensseja (taulukko 1). Laurean kehittämisspäällikkö Tuija Partion mukaan koulutukset ja niiden laajuudet määrittää ammattikorkeakoululaki ja -asetus, jolloin ammattikorkeakoulu voi muuttaa ja kehittää opetussuunnitelman sisältöä tarpeen mukaisesti valtakunnallisten määräysten ja alan suositusten puitteissa (Partio 2016). Haastateltavat kokivat laintuntemuksen sekä tavoitteellisuuden ja arviointiajattelun osaamisen puutteelliseksi. Nämä osa-alueet löytyvät jo Laurean opetussuunnitelman sisällöstä, mutta niihin liittyviä opintoja voitaisiin lisätä ja syventää.

Laurealta (Saarnio 2016; Partio 2016) saadun tiedon mukaan opetussuunnitelman sisällöstä saadaan palautetta työelämältä muun muassa harjoitteluiden ja erilaisten projektien ja hankkeiden kautta. Palautteen saamisen järjestelmällisyys ja menetelmät Laureassa jäivät tässä tutkielmassa kuitenkin epäselviksi. Jos ammattikorkeakoulujen tarkoituksena on tuottaa osaamista työelämälähtöisesti, systemaattinen palautteen kerääminen on olennaista.

Laurean vuoden 2017 sosionomikoulutuksen opetussuunnitelmassa on jo joiltain osin otettu esimiesten mainitsemia puutteita huomioon. Uuden opetussuunnitelman ydinosoitukseen on lisätty yrittäjyyskurssi ja hyvinvointipalveluiden innovatiivinen kehittäminen -kurssi, jotka opetussuunnitelmaan kirjattujen tavoitteidensa perusteella vastaavat kokonaisuudessaan yrittäjyyden ja palvelujärjestelmäkehittämisen osaamisen tarpeeseen. Arviointiosaaminen on eritelty osaksi Hyvinvointi ja osallisuus -kurssin tavoitteita. Työnhaku ja tulevaisuuden työ -kurssi pitää sisällään myynnillisyyden opiskelua, ja projektinhallinta ja viestintä -kurssin sisältöön on sisällytetty monikulttuurisuutta ja dokumentointiopiskelua. (Laurean opetussuunnitelma 2017-2018.) Pelkkien opetussuunnitelmaan listattujen tavoitteiden perusteella on kuitenkin vaikea arvioida vastaako uuden opetussuunnitelman kurssitavoitteet riittävästi niihin osaamistarpeisiin, joita esimiehet toivat esille haastatteluissa. Kurssikuvauksista ei välttämättä näy kurssien todellista sisältöä.

Kirjaaminen on kuulunut sosiaalialalla työtehtäviin jo pitkään, mutta silti se ei sisälly sosionomin opetussuunnitelmaan. Vaikka opetussuunnitelmassa on dokumentointiopintoja, ne eivät vastaa kirjaamisen osaamisvaatimuksia. Jo 2000-luvun alussa on tiedostettu kirjaamisen olevan vaikea ja tärkeä asia lastensuojelutyössä, kuten Aino Kääriäisen (2003) väitöskirjassa käy ilmi. Pohdinnan arvoista on, miksi kirjaamista ei ole tuotu osaksi sosionomin opintoja. Onko tällaisen uuden osa-alueen tuominen opintoihin ammattikorkeakoulun päätösvalan ulkopuolella vai eikö työelämä ole painottanut tällaisen osaamisen tarvetta riittävästi? Laurean kehittämispäällikkö Partion (2016) mukaan Laurean tavoitteena on tuottaa osaamista, jota työelämä tarvitsee nyt ja tulevaisuudessa. Tämän perusteella kirjaaminen sopisi hyvin yhdeksi Laurean sosionomi koulutuksen opetussuunnitelman kehittämiskohteeksi.

Tutkielman haastatteluissa ei tullut ilmi turvallisuuskoulutuksen tarvetta. Tällä hetkellä Laurean opetussuunnitelmassa ei ole turvallisuuteen liittyvää opetusta. Lastensuojelun asiakastyössä kuitenkin ilmenee vaaratilanteita. Työntekijä voi esimerkiksi joutua henkisen väkivallan kohteeksi, kuten lastensuojelun sosiaalityöntekijä, joka joutui asiakkaansa vainoamaksi (Vihavainen 2017). Työntekijä voi kohdata myös fyysistä väkivaltaa, kuten ääritapauksessa tammikuussa Tampereella lastensuojelun asiakkaan puukottaessa lastensuojelulaitoksen ohjaajaa (Kerkelä 2017). Fyysisen turvallisuuden huomioon ottamisen lisäksi myös työntekijän oikeusturvan tiedostaminen ja se, miten toimia omaa turvallisuutta

uhkaavissa tilanteista on tärkeää työntekijälle. Sosionomiopiskelijan näkökulmasta turvallisuuteen liittyviä asioita olisi tarpeellista käydä opinnoissa läpi. Tämä voisikin olla asia, joka Laurean opetussuunnitelman kehittämisessä olisi hyvä ottaa huomioon.

Loppuvuodesta 2016 ja alkuvuonna 2017 Vantaan kaupungin lastensuojelun ongelmat olivat melkein päivittäin esillä julkisuudessa. Kaupungin lastensuojelun sosiaalityöntekijöillä ei ole riittävästi resursseja toteuttaa laadukasta lastensuojelua kaikille asiakkaille. Valtakunnallisessa printtimediassa käytiin keskustelua johtamisen ongelmista, nykyjärjestelmän toimimattomuudesta, palkkauksesta ja siitä, miten lastensuojeluun saadaan lisää päteviä työntekijöitä (Aalto, 2017; Heinonen & Alanen 2017). Julkiseen keskusteluun osallistuivat muun muassa Lastensuojelun keskusliitto, sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia, alalla työskentelevät tai työskennelleet sosiaalityöntekijät ja lastensuojelun asiakkaat. 5.1.2017 Helsingin Sanomien (2017) pääkirjoitus käsitteli lastensuojelun ongelmia kommentoimalla muun muassa: ”Sosiaalityön koulutusta on lisätty, jotta alalle saataisiin päteviä työntekijöitä”. Näissä työntekijöitä koskevissa keskusteluissa on keskitytty toistaiseksi kuitenkin vain sosiaalityöntekijöihin ja muut lastensuojelun ammattilaiset ovat jääneet pitkälti huomiotta. Ammattikorkeakoulujen vastineet ovat jääneet näissä julkisissa keskusteluissa näkymättömäksi ainakin tämän opinnäytetyön valmistumisen hetkellä. Nyt jos koskaan ammattikorkeakouluilla olisi kuitenkin tilaisuus tuoda sosionomin ammattitaitoa ja osaamista esille.

Sosiaaliala ei ole mediaseksikäs ala. Sosiaalipalvelut esiintyvät valtamediassa enimmäkseen negatiivisten uutisten yhteydessä. Ala ei tunnu myöskään kiinnostavan suurta yleisöä, koska kaikki eivät suoraan käytä sosiaalialan palveluita ja siihen liittyvät asiat ovat usein vaikeita ja moniulotteisia. Tämän vuoksi keskustelun sosiaalialan osaamisesta ei voi olettaa lähtevän tavallisista ihmisistä vaan alan toimijoista. Yksittäisten sosiaalialan työntekijöiden kannanotot eivät ole riittäviä lisäämään yleistä tietoisuutta sosiaalialalla olevasta osaamisesta. Sen vuoksi vastuu keskustelun kehittymisestä pitäisi olla sosiaalialan päättäjillä ja koulutustahoilla. Sosiaalialan koulutuksen kahtiajakautuneisuus yliopistotutkintoihin ja muihin tutkintoihin saattaa olla lastensuojelun tehtäväjakojen ja työn prosessien kehityksen esteenä. Eri koulutustasojen myötä muodostunut hierarkinen ajattelutapa on kuitenkin vanhanaikainen eikä palvele kehitystä. Erilaiset koulutukset tuovat monipuolista osaamista lastensuojeluun, jotka kaikki ovat tärkeitä onnistuneen asiakastyön aikaansaamiseksi. Lastensuojelun kehityksen tulisikin lähteä asiakkaan tarpeista eikä koulutustasosta.

Jos muun muassa lakiopintoja sisällytettäisiin enemmän sosionomikoulutukseen, herää kysymys voisiko nyt sosiaalityöntekijöille kaatuvaa työtaakkaa jakaa jossain määrin myös sosionomeille. Jos sosionomi on ennen sosiaalihuollon ammattihenkilölain voimaan tuloa maaliskuun alussa 2016 (817/2015) kyennyt tehdä sosiaalityöntekijän töitä epäpätevänä, on sosionomilla jo todennäköisesti sosiaalityöntekijän käytännön työn osaamista. Jos sosiaalityönteki-

jän työnkuvaa arvioitaisiin uudelleen, voitaisiinko sieltä löytää osa-alueita, joita sosionomille pystyttäisiin siirtämään?

Sosiaalityöntekijä tekee päätöksiä eri laajuisista asioista, asiakkaan matkakortin latauksesta huostaanoton purkuun. Lastensuojeluprosessissa on suuri määrä välttämättömiä päätöksiä, joiden jakaminen voisi helpottaa lastensuojelupalveluiden ruuhkautumista. Lastentarhanopettajaksi voi erikoistua sosionomiopiskelujen lomassa suorittamalla tietyn määrän varhaiskasvatuksen opintoja ja tekemällä harjoitteluja lastentarhassa. Voisiko samanlaista lastensuojeluun erikoistuvaa opintopolkua kehittää ja näin perustaa kokonaan uusia ammattinimikkeitä lastensuojeluun? Uusien ammattinimikkeiden perustaminen lastensuojeluun vaatisi lainsäädännöllisiä muutoksia muun muassa pätevyysvaatimuksiin. Ammattikorkeakoulujen tulisi toimia yhteisenä rintamana tällaisten tehtävärakenteiden muuttamisen alullepanijana. Voitaishiinko tällaisella koulutuksen kehittämällä ja jo olemassa olevien työnkuvien uudelleen kartoittamisella saavuttaa töiden tasapuolisempi jakaantuminen, ja tällä mahdollistaa laadukkaampaa lastensuojelutyötä? Tämä voisikin olla mielenkiintoinen ja hyödyllinen jatkotutkimuksen aihe.

Lähteet

Julkaistut lähteet

Aalto, M. 2017. Miten saada lisää päteviä työntekijöitä lastensuojeluun? Tutkija vastaa. Helsingin Sanomat. 12.1.2017.

Bardy, M. Heino, T. Kaikko, K. Pirinen, A. Pösö, T. Aaltonen, S. 2009. Lastensuojelun ytimissä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL).

Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Jyväskylä: Gummerus.

Fagerström, K. 2016. Ihmissuhteita rakentava ja ylläpitävä lastensuojelu. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL).

Haltia, P. & Kivinen, K. 1995. Ammattien tutkiminen ja ammattitutkinnot. Opetushallitus ja Koulutus-sosiologian tutkimuskeskus, Turun yliopisto.

Hovi-Pulsa, R. 2008. Arkisuuntautunut perhetyö - rajat ja mahdollisuudet. Teoksessa Viinamäki, L. (toim.) 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 2/2008. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja, 115-123.

Hirsjärvi S., Hurme H., 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 18. painos. Porvoo: Bookwell Oy.

Kääriäinen, A. 2003. Lastensuojelun sosiaalityö asiakirjoina - akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto.

Mäkinen O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.

Mäkinen P., Raatikainen E., Rahikka, A. & Saarnio T. 2009. Ammattina Sosionomi. Helsinki: WSOY.

Nietosvuori, L. 2008. Luovat ja Toiminnalliset menetelmät sosionomin työssä. Teoksessa Viinamäki, L. (toim.) 2008. 14 Puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Raportteja ja tutkimuksia 2/2008. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, 135-142.

Rouhiainen-Valo, T. Rantanen, T. Hovi-Pulsa, R. Tietäväinen, S. 2010. Kompetenssit sosionomien (AMK ja ylempi AMK) ydinosaamisen avaajina. Teoksessa Sosionomin ammatti ja työ 2010 - 2025 Havaintoja ja päätelmiä sosionomien (AMK & ylempi AMK) profiilista Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Viinamäki, L. (toim.) Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 3/2010. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja, 9-37.

Ruohotie, P. 2000. Oppiminen ja ammatillinen kasvu. Porvoo. WSOY.

Räty, R. & Tolvanen T. 2008. Sosionomi (AMK) Vammaistyön osaajana. Teoksessa Viinamäki, L. (toim.) 2008. 14 Puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Raportteja ja tutkimuksia 2/2008. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, 143-158.

Santala, J. 2008. Sosiaalityö sosionomien (AMK) Kodiksi - sosionomien (AMK) ja sosiaalityöntekijöiden välisestä työnjaosta kunnallisessa sosiaalityössä. Teoksessa Viinamäki, L. (toim.) 2008. 14 Puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen

hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Raportteja ja tutkimuksia 2/2008. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, 76-87.

Sarvimäki, P. & Siltaniemi, A. (toim.). 2007. Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävarakennesuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu.

Laaksonen, M., Kääriäinen, A., Penttilä, M., Tapola-Haapala, M., Sahala, H., Kärki, J., Jäppinen, A. 2011. Asiakastyön dokumentointi sosiaalihuollossa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen raportti. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Tissari J. 2009. Sosiaalialan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon tutkimuksellista identiteettiä etsimässä. Teoksessa Viinamäki, L. (toim.) Sosionomilta eivät hommat lopu. Ammattikäytäntöjen kehittäminen haasteena sosionomi AMK-tutkinnoissa. Raportteja ja tutkimuksia 1/2009. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, 42-52.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki. Tammi.

Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Otavan Kirjapaino.

Sähköiset lähteet

Eduskunta: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tutkintojen ja muun osaamisen viitekehyksestä. HE 38/2012 vp. 2012. Viitattu 1.1.2017.
<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiat&docid=he+38/2012>

Helsingin Sanomat. 5.1.2017. Lastensuojelun ongelmista pitää voida puhua. Viitattu 13.1.2017.
<http://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005032654.html>

Heinonen, H., Alanen, O. 2017. Toimiva lastensuojelu on kansallisen tason arvovalinta. Helsingin Sanomat. Viitattu 13.1.2017.
<http://www.hs.fi/paivanlehti/12012017/art-2000005041015.html>

Kananoja, A. 2007. Sosiaalialan korkeakoulutuksen suunta. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:43. Opetusministeriö, Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Yliopistopaino
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2007/liitteet/tr43.pdf?lang=fi>

Kerkelä, L. 2017. Poliisi: Lastensuojeluyksiköstä karannut tyttö puukotti ohjaajaa hengenvaarallisesti Tampereella. Helsingin Sanomat. Viitattu 27.1.2017.
<http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005042388.html>

Kivimäki, L. 2010. Mitä sosiaalialan työssä tapahtuu ja mitä osaamista tarvitaan 2010-2025. Sosionomin ammatti ja työ 2010-2025 seminaari 29.9.2010. Powerpoint-esitys.

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä. 1.3.2016. Viitattu 12.1.2017.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150817#Pidp376736>

Lastensuojelulaki. Viitattu 16.09.2016
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lastensuojelun Käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos (THL). Päivitetty 24.02.2016. Viitattu 16.09.2016.
<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-palvelujarjestelma>

Laurea. Sote-muutosjohtaminen MBA. 2016. Viitattu 12.1.2017.

<https://www.laurea.fi/palvelut/palvelut-tyoelamalle/taydennyskoulutus/hyvinvointi-ja-terveys/sote-muutosjohtaminen-mba>

Laurea ammattikorkeakoulun opetussuunnitelmat, yleinen kuvaus. Viitattu 23.11.2016
https://soleops.laurea.fi/opsnet/disp/fi/ops_RyhmKuvYht/tab/nop/sea?ryhma=7120929&stack=push

Laurean toiminta-ajatus. Viitattu 23.11.2016.
https://soleops.laurea.fi/opsnet/disp/fi/ops_RyhmKuvYht/tab/nop/sea?ryhma=15256230&stack=push

Laurea sosionomikoulutuksen opetussuunnitelma 2017-2018. Viitattu 25.1.2017.
https://soleops.laurea.fi/opsnet/disp/fi/ops_KoulOhjOps/tab/tab/sea?ryhma_id=16584959&kouluhj_id=10040554&stack=push

Lehtonen, T. 2016. Sosionomit työelämässä. Viitattu 15.12.2016.
http://www.ammattinetti.fi/artikkelit/detail/30_artikkeli;jsessionid=E1D95B646EBB5929895983E51D0D7810?direct=true

Opetushallitus 2016. Viitattu 3.12.2016.
http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikorkeakoulut_ja_yliopistot

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Eurooppalainen tutkintojen viitekehys (EQF). 2012. Viitattu 1.1.2017.
http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/artikkelit/amatillisen_koulutuksen_koeoopenhamina-prosessi/Eurooppalainen_tutkintojen_ja_osaamisen_viitekehys_xEQFx.html

Soleops 2016a. Viitattu 4.1.2017.
https://soleops.laurea.fi/opsnet/disp/fi/ops_KoulOhjOps/tab/tab/sea?ryhma_id=15256230&kouluhj_id=10040554&stack=push

Soleops 2016b. Viitattu 4.1.2017.
https://soleops.laurea.fi/opsnet/disp/fi/ops_okYllapito/edi/tab/ops?ryhman_id=11872713&opinkohd=10125737&id2=11873821&valkiel=fi&stack=push

Soleops 2016c. Viitattu 4.1.2017.
https://soleops.laurea.fi/opsnet/disp/fi/ops_okYllapito/edi/tab/ops?ryhman_id=11872713&opinkohd=10125163&id2=11873799&valkiel=fi&stack=push

Soleops 2016d. Viitattu 4.1.2017.
https://soleops.laurea.fi/opsnet/disp/fi/ops_okYllapito/edi/tab/ops?ryhman_id=11872713&opinkohd=10125768&id2=11873833&valkiel=fi&stack=push

Soleops 2016e. Viitattu 4.1.2017.
https://soleops.laurea.fi/opsnet/disp/fi/ops_okYllapito/edi/tab/ops?ryhman_id=11872713&opinkohd=10391153&id2=11873841&valkiel=fi&stack=push

Soleops 2016f. Viitattu 4.1.2017.
https://soleops.laurea.fi/opsnet/disp/fi/ops_okYllapito/edi/tab/ops?ryhman_id=11872713&opinkohd=10124200&id2=11873851&valkiel=fi&stack=push

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2015. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus 2015-2019. Viitattu 12.1.2017.
http://stm.fi/documents/1271139/1332838/Sote-uudistuksen+tietolehtinen+9_2015/a6f19294-ea52-4c47-b13f-ba15c571e843

Sosionomi (AMK) kompetenssit - Socionom (YH) kompetenser - hyväksytty/godkända Kuopio 29.4.2016. Viitattu 6.9.2016.
<https://www.innokyla.fi/documents/1167850/5e8f1ef1-7a5b-4dfb-a629-0ea09dbfe904>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2016. Hyvä tieteellinen käytäntö. Viitattu 26.1.2017.
<http://l.facebook.com/l.php?u=http%3A%2F%2Fwww.tenk.fi%2Ffi%2Fhtk-ohje%2Fhyva-tieteellinen-kaytanto&h=ATPukXHJ0X-GFDfLBvZHBtbq2EbPlsmJT8WMgfdbDYd7J3G6TzcvwbVNPOyrsglgjg5UgKBAZbfVd3g0bi5yqlvMgTJs7uTCD6DGbtPhnPUPo2FM9jLf5RqpEZuCBZlvLjrP>

Valtioneuvosto: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksestä. HE 204/2016. 2016. Viitattu 1.1.2017.
<http://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=0900908f804ecea>

Vihavainen, S. 2017. Vieraiden miesten treffipyyntöjä, uhkailua ja savukaasupanos työpaikalla - kosta hautonut asiakas vainosi vuosia Marjo Oinosta. Helsingin Sanomat. Viitattu 27.1.2017.
<http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005057913.html>

Julkaisemattomat lähteet

Partio, T. 2016. Sähköpostihaastattelu. 25.11.2016 & 17.12.2016.

Saarnio, T. 2016, henkilökohtainen haastattelu 10.11.2016. Laurea Otaniemi.

Kuviot

Kuvio 1: Sosionomin osaamisen ja ammattitaidon rakentuminen (Mäkinen ym. 2009, 21) ..	12
Kuvio 2: Sisällönanalyysissä esiin tulleet pääteemat	25
Kuvio 3: Keskeisimmät tulokset	46
Kuvio 4: Tavoitteen, menetelmän ja muutoksen suhde lastensuojelun asiakastyössä	47
Kuvio 5: Kirjaamisen kokonaisuuden muodostavat tekijät	49

Taulukot

Taulukko 1: Sosionomi AMK kompetenssit	10
Taulukko 2: Esimerkki pelkistetystä ilmauksesta	23
Taulukko 3: Esimerkki alaluokittelusta.....	23
Taulukko 4: Esimerkki yläluokittelusta.....	24

Liitteet

Liite 1: Saatekirje	60
Liite 2: Opetussuunnitelmamatriisi haastateltaville	61
Liite 3: Haastattelukysymykset.....	67

Liite 1: Saatekirje

Hyvä lastensuojelupalveluiden esimiestehtävissä toimiva henkilö,

Olemme sosionomiopiskelijoita Laurea-ammattikorkeakoulusta. Opinnäytetyömme aiheeksi olemme valinneet sosionomin (AMK) osaamisen ja pätevyyden lastensuojelutyössä.

Tarkoituksena on selvittää, miten sosionomin koulutuksessa saama osaaminen vastaa lastensuojelun työntekijöiden osaamisvaatimuksia.

Haastattelu tehdään yksilöhaastatteluna. Haastattelukysymykset on muodostettu Laurea-ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman opetussuunnitelman mukaisesti teemoittain. Ohessa lähetämme Teille Laurean sosiaalialan koulutusohjelman opetussuunnitelman etukäteen. Lähettämässämme materiaalissa kerrotaan, minkälaista osaamista koulutuksen eri osa-alueilla tavoitellaan.

Tutkimustulokset julkaistaan niin, että yksittäisten vastaajien henkilöllisyyttä niistä on mahdotonta päätellä. Haastattelun nauhoitukset hävitetään tutkimuksen tiedonkeruu- ja analysointivaiheen jälkeen, eikä niitä luovuteta muuhun käyttöön. Teillä on mahdollisuus tutustua tutkielmamme tuloksiin halutessanne ennen julkaisemista.

Toivomme, että voitte osallistua haastatteluun ja pyydämme Teitä tutustumaan etukäteen opetussuunnitelman sisältöön ja miettimään oman toimipisteenne työn asettamia osaamisvaatimuksia työntekijöillenne.

Voitte ottaa yhteyttä lähettämällä sähköpostia osoitteeseen taru.tirkkonen@student.laurea.fi, mikäli teillä on kysymyksiä koskien haastattelua.

Kiittäen

Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat

Raila Nurmi, Taru-Tuulia Tirkkonen ja Katri Työppönen

Liite 2: Opetussuunnitelmamatriisi haastateltaville

Laurea ammattikorkeakoulun sosiaalialan opetussuunnitelma 2015-2016			
Opintojakso	Osaamistavoite		
SOSIAALIALAN ASIAKASTYÖ	<p>Moduulissa kehittyä vuorovaikutusosaaminen asiakkaan kumppanina erilaisissa elämäntilanteissa.</p> <p>Moduulin suoritettuaan opiskelija osaa reflektoida ja arvioida omaa toimintaansa ja vuorovaikutusvalmiuksiaan suhteessa asiakastyöhön. Opiskelija osaa eritellä erilaisissa elämäntilanteissa olevien, eri ikäisten ja eri kulttuuritaustaisten asiakkaiden tarpeita. Hän hallitsee ohjauksen ja syrjäytymistä ehkäisevän työn lähtökohtia. Opiskelija kykenee luomaan ammatillisen ja dialogisen vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteen sekä osaa tukea ja ohjata asiakkaita ja asiakasryhmiä. Opiskelija osaa kommunikoida suullisesti ja kirjallisesti sekä viestiä ammatillisesti englanniksi. Hän osaa kehittää kielitaitoaan.</p>		
Sosiaalialan asiakastyön lähtökohdat	Opiskelija tuntee sosiaalialan arvoja ja eettisiä periaatteita, tuntee ihmisen kasvun ja kehityksen lähtökohtia, osaa hahmottaa sosiaalialanasiakkuuttaja erilaisia elämäntilanteita.		
Dialogi, kohtaaminen ja ammatillinen vuorovaikutus	Opiskelija tuntee ja kehittää omia vuorovaikutustaitojaan, osaa kohdata ja olla vuorovaikutuksessa yksilöiden kanssa, osaa toimia ryhmässä ja ohjata ryhmiä, ymmärtää asiakkaan osallisuuden ja voimavarojen merkityksen.		
English in Social Services	<p>The student is able to communicate as a professional in field specific tasks,</p> <p>speak and write English with the understanding of the appropriate style and register,</p> <p>identify personal developmental needs in communication and language skills and develop realistic strategies for improvement, search for information from professional publications and databases.</p>		
Asiakastyön harjoittelu	Opiskelija osaa kohdata erilaisia asiakkaita ja asiakasryhmiä,		

	<p>rakentaa asiakaslähtöisen vuorovaikutussuhteen, hahmottaa työyhteisön ja organisaation perustehtävää, osallistua aktiivisesti ja vastuullisesti työyhteisön toimintaan, asettaa itselleen ammatillisia osaamistavoitteita ja arvioida omaa ammatillista kasvuaan, toimia sosiaalialan eettisten periaatteiden mukaisesti.</p>
<p>PALVELUJÄRJESTELMÄT, OSALLISUUS JA YHTEISKUNNALLINEN MUUTOSTYÖ</p>	<p>Moduulissa opiskelija kehittää valmiuksiaan tarkastella ja analysoida sosiaalialan työhön ja palvelutarpeeseen vaikuttavia yhteiskunnallisia ja rakenteellisia tekijöitä. Hän kehittää valmiuksiaan soveltaa yhteiskunnallisen vaikuttamisen menetelmiä.</p> <p>Moduulin suoritettuaan opiskelija osaa jäsentää hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta tukevia palvelujärjestelmiä, sekä tuntee niihin liittyvää lainsäädäntöä. Hän tunnistaa globaaleja ja yhteiskunnallisia muutostarpeita ja kehityskulkuja. Opiskelija kykenee osallistumaan vaikuttamistyöhön yhteistyössä asiakkaiden ja muiden toimijoiden kanssa. Opiskelija osaa analysoida mikä tuottaa syrjäytymistä ja huono-osaisuutta yhteiskunnassa. Opiskelija osaa kommunikoida suullisesti ja kirjallisesti sekä viestiä ammatillisesti ruotsiksi. Hän osaa kehittää kielitaitoaan.</p>
<p>Sosiaalialan palvelujärjestelmä ja sosiaalilainsäädäntö</p>	<p>Opiskelija osaa analysoida suomalaisen yhteiskunnan ja hyvinvointivaltion muutosta, sen tavoitteita ja haasteita globalisoituneessa maailmassa, tuntee suomalaisen sosiaaliturvan rakenteen ja palvelujärjestelmän, osaa sosiaalilainsäädännön pääpiirteet.</p>
<p>Sosiaalialan vaikuttamistyö</p>	<p>Opiskelija tuntee ja osaa soveltaa osallisuuden tuottamisen erilaisia keinoja, osaa käyttää erilaisia yhteiskunnallisen vaikuttamisen keinoja, osaa toimia osallisuutta vahvistaen yhteistyössä asiakkaiden ja muiden toimijoiden kanssa.</p>
<p>Seniorikansalaisuus ja voimaantuminen</p>	<p>Opiskelija osaa tunnistaa ja arvioida ikääntymistä yksilöllisenä, yhteisöllisenä ja yhteiskunnallisena ilmiönä, tunnistaa omia arvojaan ja käsityksiään ikääntyneistä, kohdata ikääntyneitä sekä yksilöinä että yhteisön jäseninä, käyttää voimaannuttavia menetelmiä työskennellessään ikääntyvien kanssa, työskennellä moniammatillisessa ryhmässä ja verkostossa.</p>

Monikulttuurinen työ	Opiskelija osaa hahmottaa kulttuurisia ja rakenteellisia prosesseja, jotka aiheuttavat eriarvoisuutta, tunnistaa eri kulttuurien lähtökohtia ja arvoperustaa, toimia monikulttuurisissa ympäristöissä.
Svenskainomsocialbranschen	Opiskelija osaa viestiä ruotsin kielellä suullisesti ja kirjallisesti erilaisissa oman alansa työ- ja viestintätehtävissä, kehittää vuorovaikutus- ja viestintätaitojaan, ymmärtää pohjoismaisen toimintaympäristön erityispiirteitä, osaa hyödyntää oman alansa ruotsinkielistä materiaalia, saavuttaa ruotsin kielessä vähintään B1.2-taitotason ja saa tutkintotodistukseen merkinnän valtionhallinnon kielitutkinnon suorittamisesta.
Suomen kieli ja viestintä	Opiskelija osaa hyödyntää kielenhuollon ja kielitiedon apuvälineitä, laatia asiatekstejä, kirjoittaa verkkotekstiä, pitää erilaisia puheita ja presentatioita, toimia kokouksissa ja neuvotteluissa aktiivisena osallistujana.
SOSIAALIALAN TYÖN LÄHESTYMISTAVAT JA MENETELMÄT	Moduulissa opiskelija kehittää valmiuksia käyttää sosiaalialan työn teoreettisia ja menetelmällisiä lähestymistapoja erilaisissa asiakasprosesseissa. Moduulin suoritettuaan opiskelija osaa soveltaa ja arvioida erilaisia asiakastyön teoreettisia työorientaatioita, metodisia perinteitä ja työmenetelmiä. Hän osaa arvioida erilaisten asiakkaiden palvelutarpeita ja osaa tavoitteellisesti tukea erilaisten asiakkaiden osallisuutta ja voimavarojen käyttöönottoa ja vahvistumista. Opiskelija osaa toimia sosiaalisen asiantuntijana moniammatillisissa työryhmissä ja verkostoissa sekä edistää asiakkaan turvaverkoston toimintaa.
Sosiaalialan asiakastyön menetelmäosaaminen	Opiskelija osaa tunnistaa ja jäsentää erilaisia asiakastyön teoreettisia työorientaatioita ja työmenetelmiä, osaa käyttää ja soveltaa sosiaalipedagogisen, sosiokulttuurisen ja psykososiaalisen työn menetelmiä ja välineitä eri elämäntilanteissa olevien yksilöiden, perheiden ja ryhmien tukemisessa, hallitsee suunnitelmallisen ja tavoitteellisen asiakastyön prosessin sekä osaa arvioida ja dokumentoida asiakastyötä.
Luovuus ja toiminnallisuus asiakastyössä	Opiskelija osaa hyödyntää omaa luovuuttaan ja voimavaroja asiakastyössä,

	käyttää luovia ja toiminnallisia työmenetelmiä erilaisten asiakkaiden kanssa tehtävässä työssä.
Ammatillisten työmenetelmien harjoittelu	Opiskelija osaa tukea ja ohjata tavoitteellisesti erilaisia asiakkaita ja asiakasryhmiä, analysoida ja käyttää ammattityössä käytettyjä menetelmiä, hahmottaa työyhteisön ja organisaation perustehtävää osallistuu aktiivisesti ja vastuullisesti työyhteisön toimintaan, toimia sosiaalialan eettisten periaatteiden mukaisesti.
OSALLISTAVA KEHITTÄMINEN	Moduulin ydintä on, että opiskelija kehittää monialaisen osaamisen valmiuksiaan. Opiskelija omaksuu luovan ja innostavan tavan toimia erilaisissa toimintaympäristöissä. Moduulin suoritettuaan opiskelija osaa toimia asiantuntijana moniammatillisissa tiimeissä ja verkostoissa. Hän osaa suunnitella, toteuttaa ja arvioida uudistuvia työkäytänteitä eettisesti kestäväällä tavalla.
Eettinen osaaminen	Opiskelija osaa tunnistaa ja analysoida eettisiä ongelmia työssä, lähiyhteisössä ja yhteiskunnassa, reflektoida toimintaansa suhteessa omiin arvoihin ja sosiaalialan arvoperustaan, soveltaa eettisiä teorioita ja lähestymistapoja toiminnassaan ja mahdollisissa ristiriitatilanteissa, argumentoida ja toimia yhdessä asiakkaiden kanssa heidän sosiaalisen asemansa parantamiseksi.
ePalveluosaaminen	Opiskelija osaa käyttää ja soveltaa uudenlaisia palveluja asiakkaiden tarpeisiin, kuvailla oman alansa näkökulmasta palvelu-käsitettä, analysoida ja arvioida palveluja ja selittää niiden merkitystä palvelujen uudistamisessa, innovoida ja kehittää erilaisia alansa palveluaihioitaita niiden palveluprosesseja.
Johtaminen ja esimiestyö	Opiskelija osaa arvioida ja kehittää omaa toimintaansa työyhteisön jäsenenä ja esimiehenä soveltaa työlainsäädäntöä ja työehtosopimuksia, arvioida työyhteisöä ja työhyvinvointia.
Työn kehittämisen harjoittelu	Opiskelija osaa soveltaa erilaisia teoreettisia lähestymistapoja ja työmenetelmiä tarkoituksenmukaisesti sekä arvioida niitä, etsiä kehittämisen kohteita asiakaslähtöisesti ja työelämän lähtökohdista, työskennellä tiimissä ja toimia asiantuntijayhteisössä, arvioida omaa

	osaamista, kehittämistyötä ja syntynyttä tulosta kehittämisen tavoitteiden suhteen, kriittisesti arvioida omaa ammattieettistä toimintaa, työyhteisön ja ammattialan eettisiä periaatteita.
KEHITTÄMISOSAAJA JA TYÖELÄMÄN UUDISTAJA	Moduulissa tavoitteena on kehittää yksilöllisiä ja tiimin oppimistaitoja, tutkimus- ja kehittämistoiminnan valmiuksia sekä tukea urakehitystä ja työidentiteettiä. Opintojen alussa opiskelija ottaa haltuun korkeakouluopiskelussa tarvittavia työvälineitä ja kehittämispohjaisen oppimisen toimintatapoja. Moduulin suoritettuaan opiskelijalla on valmiudet työskennellä vastuullisesti sekä itsenäisesti että tiimissä. Hän pystyy arvioimaan ja kehittämään itseään oppijana. Hän osaa tunnistaa työelämän kehittämisen kohteita. Opiskelija osaa suunnitella, toteuttaa ja arvioida hankkeen tai projektin yhteistyössä erilaisten työelämän verkostojen kanssa. Hän osaa käyttää tarkoituksenmukaisia tutkimusmenetelmiä sekä kehittämistoiminnan ja projektityön menetelmiä. Opiskelija osaa etsiä luovia ja innovatiivisia ratkaisuja työelämän kehittämishaasteisiin. Opiskelija osaa raportoida kehittämistyönsä tulokset tutkimuksellista kirjoitustapaa käyttäen. Opiskelija osaa suunnitella opintojaan, kehittymistään ja uraansa työelämän kehittymisnäkymät huomioiden.
Ammatillisen kehittymisen työvälineet	Opiskelija osaa suunnitella omia opintoja ja ammatillista kehitystä työelämän näkökulmasta käyttää erilaisia oppimismenetelmiä ja työkaluja opintojen tukena menestyksellisesti toimia itsenäisesti ja tiimin jäsenenä.
Urasuunnittelu	Opiskelija osaa arvioida ja kehittää itseään osaajana, kuvata osaamistaan portfolion ja työnhakuasiakirjojen avulla, arvioida ja tunnistaa olemassa olevat mahdollisuudet kansainvälistyvillä työmarkkinoilla, tunnistaa työelämän ja -kulttuurien ominaispiirteet, verkostoitua muiden alan toimijoiden kanssa.
Työelämätaidot	Opiskelija osaa hakea työtä muun muassa portfolioa

	hyödyntäen, valmistautua työhaastatteluun ja esitellä omia vahvuuksiaan työnhakijana, hyödyntää tietoaan työntekijän oikeuksista ja velvollisuuksista työsuhteessaan.
Tutkimus- ja kehittämismenetelmät	Opiskelija osaa valita kehittämisprojektiinsa sopivat menetelmät ja perustella valintansa, hankkia empiiristä aineistoa ja analysoida sitä, tulkita empiirisiä tuloksia, tehdä johtopäätöksiä empiiristen tulosten pohjalta, tunnistaa tutkimus- ja kehittämistyön eettisen näkökulman, arvioida tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä.
Bspirit	Opiskelija osaa hyödyntää dialogia oman henkisen kasvunsa ja ammatillisen osaamisensa edistämiseksi, omaksuu tiimioppimisen periaatteet oman oppimisensa edistämiseksi, osaa toimia yrittäjämäisesti oman opiskelunsa suunnittelussa ja toteuttamisessa, toimia monikulttuurisissa ja -arvoisissa verkostoissa ja ryhmissä, suunnitella ja toteuttaa innostavan käytännöllisen projektin moniammatillisessa yhteistyössä.
Opinnäytetyö	Opiskelija osaa esittää perusteltuja työelämää koskevia kehittämis ehdotuksia, käsitteellistää työelämän ilmiöitä tutkittuun tietoon perustuen, käyttää sopivia tutkimus- ja kehittämismenetelmiä uuden tiedon tuottamiseksi, toimia kehittämishankkeissa yhteistoiminnallisesti ja vastuullisesti työelämän ja muiden yhteistyökumppanien kanssa, arvioida omaa toimintaansa ja omia ratkaisujaan kriittisesti, hallita kokonaisuuksia sekä esittää asiansa loogisesti ja perustellen.

Liite 3: Haastattelukysymykset

1. Mitä osaamisvaatimuksia ohjaajan/perhetyöntekijän työ asettaa työntekijälle toimipisteessänne? (kvalifikaatio/työn vaatima kompetenssi)
2. Laurean sosiaalialan koulutusohjelman opetussuunnitelman moduulien läpikäyminen (matriisi toimitettu etukäteen haastateltaville) (Tarkoituksenamme on käydä läpi moduulien ja niiden sisältämien kurssien osaamistavoitteet ja pyytää työelämän edustajien kommentteja siihen, miten tärkeäksi/tarpeettomaksi he minkäkin kurssin tavoitteet kokevat)
 1. Sosiaalialan asiakastyö
 2. Palvelujärjestelmät, osallisuus ja yhteiskunnallinen muutostyö
 3. Sosiaalityön lähestymistavat ja menetelmät
 4. Osallistava kehittäminen

3.5 Kehittämisosaaaja ja työelämän uudistaja
3. Minkälaisia ajatuksia Teillä heräsi tutustuttuanne opetussuunnitelman ydinosaamisen sisältöön?
4. Laurean sosiaalialan koulutusohjelman 2015-2016 opetussuunnitelman tarjonnassa olevien täydentävien lastensuojelun opintojaksojen läpikäyminen:
 1. Haasteellisten lasten kanssa työskentely
 2. Lastensuojelutyö avohuollossa
 3. Nuorten kanssa työskentely
5. Minkälaisia ajatuksia Teillä heräsi tutustuttuanne opetussuunnitelman täydentävien opintojen tarjontaan koskien lastensuojelua?
6. Minkälaisia yksilön ominaisuuksia ja osaamista ohjaajan/perhetyöntekijän työssä tarvitaan muodollisen koulutuksen lisäksi? (yksilön kompetenssi: koulutus, osaaminen, arvostus, sitoutuneisuus)
7. Minkälainen osaaminen näkemyksenne mukaan tulee painottumaan ohjaajan/perhetyöntekijän työssä tulevaisuudessa?